

Říjnová revoluce

***Lev
Davidovič
Trockij
1918***

PŘEDMLUVA SOP

V roce 1917 proběhly v Rusku dvě revoluce. Únorová smetla cara, říjnová kapitál. Právě obdobím po únorové revoluci, přes říjnové uchopení moci bolševiky až po vyjednávání míru pro válku oslabené Rusko se zabývá Trockého brožura Říjnová revoluce. Rozhodně si nevzala za úkol přesný dějepisický popis událostí - pro tyto účely sepsal autor třísvazkové Dějiny ruské revoluce. Její silnou stránkou je barvitě a čtivě vyličení pohybu a chování jednotlivých společenských skupin i celých tříd. Ne nadarmo se po revoluci této brožurky používalo jako příručky prakticky ve všech školách ruské bolševické strany - až do jejího zakázání Stalinovým aparátem.

Povšimněme si především důležité úlohy, kterou mezi revolucemi odehrály tzv. prostředníci či prostředkující strany, tedy strana sociálních revolucionářů a menševici. Před únorovou revolucí obě vynikaly radikální rétorikou, měly důvěru velké části obrovské masy dělníků a rolníků zaostalého Ruska. Oči jim otevřela až skutečnost. Jakmile se tyto strany dostaly k vládní moci, zdráhaly se převzít sami zodpovědnost a jednat v zájmu mas. Proto vyhledávaly koalici s liberální buržoazií - kadety, chvílkami zakuklenými pod názvem "sociální pracovníci". Očividná závislost prostředníků na buržoazii přinesla bolševické straně, která před nimi celou dobu varovala a která se držela hesla "všechnu vládu sovětům", plně nezávislou na kapitálu, státnice nových přívrženců z řad proletariátu, vojska a konečně i rolnictva.

Jisté paralely, alespoň co se týče "prostředníků", můžeme nalézt i v Evropě koncem současného tisíciletí. Pracující, zklamaní a decimovaní pravicovými vládami, napříč celou Evropou zvolili "levicové", sociálnědemokratické vlády. Stejně jako v celé Evropě, i v České republice však sociální demokraté pokračovali s útoky na pracující a se sociálními škrty. Přitom zradili i svůj předvolební program - v ČR vše ve vzorné opoziční spolupráci se "sociálními pracovníky" z ODS. Stejně jako v Rusku, i nyní zrada "prostředníků" - sociální demokracie, znamená přesun nadějí pracujících na radikálnější strany.

Avšak zpět k brožuře. Říjnová revoluce je jednou z největších událostí 20. století. Pravice ji v současnosti porovnává s nástupem Hitlera k moci, parlamentní levice o ní raději příliš nemluví. K vyvrácení lži měšťácké propagandy jsme se rozhodli vydat tuto brožuru, ještě v prvním českém překladu od Dr. Vacka z roku 1921. Brožuru o událostí, k níž se s nadějí a očekáváním upínaly zraky milionů pracujících celého světa.

Naděje pracujících mas rozhodně nebyly neoprávněné. Říjnová revoluce osvobodila pracující třídu na ruském území, dala základ prvnímu dělnickému státu na světě, úroveň demokratických práv, jako bylo např. zrovnoprávnění žen či legalizace homosexuality, se Rusku nemohla rovnat žádná z tzv. demokratických zemí. Revoluce však vypukla v jedné z průmyslově nejzaostalejších zemí Evropy, v zemi nejvíce vyčerpané světovou válkou, ke které se ještě záhy přidala válka občanská. V té kontrarevoluci vypomáhal imperialismus jak materiálně, tak i intervencemi svých armád. Sovětům se sice podařilo v občanské válce zvítězit, avšak země byla na pokraji vyčerpaní, průmysl, infrastruktura, apod. se nalézaly ve stavu úplného rozkladu. Navíc se nepodařilo úplně odstranit a nahradit většinu bývalého carského státního aparátu. Lenin i Trocký velmi dobře věděli, že bez pomoci proletariátu vyspělých zemí je nemožné vybudovat v Rusku socialismus a tak společně na vítězství proletariátu v Evropě. Avšak krach evropských revolucí znamenal, že Rusko zůstalo při obnově svého průmyslu samo. Oslabený proletariát nebyl schopen čelit narůstající moci byrokratického státního aparátu, kterého se po vnitrostranickém boji zmocnil Stalin. Boj proti Stalinově byrokratické kastě, za vnitrostranickou demokracii, proti utopické reakční teorii socialismu v jedné zemi, za internacionalismus, za mezinárodní proletářskou revoluci byl hlavním úkolem kolem Trockého zformované Levé opozice.

Socialistická organizace pracujících, česká sekce Ligy za revolučně komunistickou internacionálu, stojí plně v tradici boje bolševické strany a Levé opozice za emancipaci světového proletariátu.

PŘEDMLUVA

Tento spisek byl z největší části sepsán – ve volných okamžicích – v prostředí, které bylo málo příznivé pro soustavnou práci: v Brestu Litevském mezi schůzemi mírového vyjednávání byly načrtnuty jednotlivé kapitoly této skizy, jejíž vlastní poslání spočívá v tom, seznámiti mezinárodní proletariát s příčinami, průběhem a smyslem říjnové revoluce na Rusi. Světové dějiny utvářily se tak, že delegáti nejrevolučnějšího režimu, jaký lidstvo kdy vidělo, musili vyjednávat u téhož diplomatického stolu se zástupci nejzpátečnější kasty mezi všemi vládnoucími třídami. Při tomto mírovém vyjednávání nezapomněli jsme ani na okamžik, že jsme tu byli zástupci revoluční třídy. Svými řečmi obraceli jsme se k dělníkům všech zemí utlačovaných válkou. Když jsme mluvili s Kühlmannem a Czernínem, vzpomínali jsme na své přátele a stejně smýšlející soudruhy, na Karla Liebknechta a Fritze Adlera. Svůj volný čas věnovali jsme této brožuře, která je určena dělníkům Německa, Rakousko-Uherska a všech jiných zemí. Měšťácký tisk celé Evropy je zajedno v tom, že spřádá pletivo lží a pomluv o proletářské vládní formě Ruska. Sociálněpatriotický tisk – jsa bez odvahy a důvěry ve vlastní věc – projevuje svou naprostou neschopnost pochopiti smysl ruské revoluce a vyložití jej masám pracujících lidu. Touto brožurou chceme mu přispěti na pomoc. Doufáme pevně, že revoluční dělníci Evropy a jiných dílů světa nás pochopí. Věříme, že brzy započnou totéž dílo, které my nyní provádíme, opírajíce se však o své bohatší zkušenosti, vyšší duševní a technické prostředky – provedou toto dílo mnohem důkladněji a pomohou nám překonat všechny obtíže.

Brest Litevsky, 12. (25.) února 1918.

Lev Trockij

MALOMĚŠŤÁCKÁ INTELIGENCE V REVOLUCI

V našem období vyvíjejí se události s takovou rychlostí, že je těžko v paměti si je obnovovati, byť i jen v časovém postupu. Nemáme po ruce ani časopisů, ani dokumentů. Periodické přestávky při vyjednávání o mír přinesly mi však volnou chvíli, jakou za daných poměrů přirozeně nelze zase tak brzy očekávat. Vynasnažím se proto postup a vývoj říjnové revoluce rekonstruovati podle paměti, přičemž si vyhrazuji právo vylíčení později doplniti a opraviti podle dokumentů.

To, co charakterizovalo naši stranu od prvního revolučního období, bylo přesvědčení, že ona, následkem vnitřní logiky událostí, musí dospěti k moci. Nechci mluvit o teoreticích, kteří již dlouho před touto revolucí, ba již před revolucí roku 1905 – vycházejíce z analýsy třídních poměrů v Rusku – dospívali k závěru, že ve vítězném vývoji revoluce nezbytně musí moc přejíti na proletariát, jenž opírá se o široké masy chudých venkovanů. Základ této prozíravosti tvoří hlavně nicotnost ruské měšťácké demokracie, jakož i soustředěný ráz ruského průmyslu a následkem toho veliký sociální význam ruského proletariátu. Nicotnost měšťácké demokracie je protějškem k moci a významu proletariátu. Jistě že válka v tomto ohledu velmi mnohé, a především vedoucí skupinu měšťácké demokracie, přechodně zklamala. Válka přenesla rozhodující roli v revolučních událostech na armádu. Stará armáda znamená tolik jako mužictvo. Kdyby se revoluce byla vyvíjela normálněji, to znamená za podmínek mírového období – tak jako již roku 1912 započínala – pak by po všechno tu dobu nevyhnutelně zajímal proletariát vedoucí postavení. Masy venkovanů byly by ve vleku proletariátu pozvolna vtahovány do revolučního víru. Ale válka způsobila zcela jinou mechaniku událostí. Rolnictvo nebylo armádou vázáno politicky, nýbrž jen vojensky. Dříve než zkovány byly masy rolníků určitými revolučními požadavky a ideály, byly již zařazeny do řad pluků, divízií, sborů a armád. Živly maloměšťácké demokracie, rozseté v této armádě, hrály v ohledu vojenském i ideovém hlavní roli a měly téměř veskrze maloměšťácko-revoluční choutky. Hluboká sociální nespokojenost mas zosťovala se a hledala východisko – obzvláště v důsledku vojenského zhroucení carismu. Jakmile revoluce mohla se vyvíjeti, oživila avantgarda proletariátu tradice z roku 1915 a sbírala masy lidu, aby zorganizovala zastupitelské instituce ve formě sovětů deputovaných. Armáda byla postavena před úkol, aby vyslala své zástupce do revolučních institucí, dříve než jejich politické vědomí mohlo i jen poněkud dosáhnouti úrovně rozvíjejících se revolučních událostí. Koho mohli vojáci vysílati jako deputované? Přece jen ony zástupce inteligence a polointeligence, kteří měli jakousi, byť i jen velmi skrovnou zásobu politických vědomostí a kteří dovedli je vyjádřiti. Tímto způsobem maloměšťácká inteligence jedním rázem, z vůle proctající armády, vynesena byla na ohromnou výši. Lékaři, inženýři, právníci, novináři, jednoroční dobrovolníci, kteří před vypuknutím války trávili zcela obyčejný měšťácký život a nemohli činiti nároků na žádnou vedoucí roli, objevovali se nyní jako zástupci celých sborů a armád; cítili se pojednou jako »vůdci« revoluce. Zmatenost jejich politických představ odpovídala plně neforemnosti vědomí revolučních mas. Tyto živly nakládaly s námi, se »sektáři«, kteří sociální požadavky dělníků a rolníků zdůrazňovali ve vsí jejich ostrosti a nesmiřitelnosti, s největším pohrdáním. Maloměšťácká demokracie v povznešenosti revolučního výsledku skrývala největší nedůvěru vůči svym vlastním silám, jakož i vůči oněm masám, které jí na tuto netušenou výši vyzvedly. Ačkoliv inteligence se nazývala socialistickou a chtěla za takovou platit, pohlížela na politickou všemohoucnost liberální buržoasie, na její vědomosti a metody s těžce skrývanou úctou. Odtud vyplývá snaha vůdců maloměšťáctva vymocit za každou cenu součinnost, spolek, koalici s liberální buržoasií. Stranický program sociálních revolucionářů, který skrz na skrz je vybudován na nejasnějších humanitářských formulcích, jež třídní metody nahrazují sentimentálními všeobecnostmi a morálními konstrukcemi, jevil se jako nejvhodnější duševní ornát pro tuto vrstvu vůdců ad hoc. Jejich úsilí, uplatnit svou duševní a politickou nemohoucnost v měšťácké vědě a politice jim tolik imponující, docházela teoretického ospravedlnění v nauce »menševiků«. Toto učení prohlašovalo, že nynější revoluce je revoluce měšťácká a následkem toho že nelze se obejiti bez účasti měšťáctva na vládě. Tak povstal přirozený blok sociálních revolucionářů a menševiků, v němž docházely výrazu současně politická polovičatost měšťácké inteligence, jakož i její vasalský poměr k imperialistickému liberalismu.

Nám bylo úplně jasno, že logika třídního boje tuto prozatímní kombinaci dříve či později rozvrátí a

že vůdce přechodného období odstrčí stranou. Nadvláda maloměšťácké inteligence znamenala v podstatě okolnost, že rolnictvo – prostřednictvím válečného aparátu povoláné náhle k organizované účasti na politickém životě – ciferně utlačilo dělnou třídu a ji přechodně zatlačilo. Více ještě! Pokud vůdcové maloměšťactva vyneseni byli armádou mas na tuto závratnou výši, nemohl sám proletariát, s výjimkou své vedoucí menšiny, odepřít jim jistou politickou úctu, nemohl opomenouti vyhledávatí s nimi politický spolek, jelikož proletariátu hrozilo jinak nebezpečí, že bude rolnictvem odříznut. Nejstarší dělnická generace nezapomněla však ještě ponaučení z r. 1905, kdy proletariát byl rozdrčen právě proto, že těžké zálohy venkovanů v rozhodujícím okamžiku nezasáhly do boje. Z tohoto důvodu byly také proletářské masy v prvním revolučním období tak náchylné k politické ideologii sociálních revolucionářů a menševiků – tím více, jelikož revoluce probudila ostatní dosud dřímající proletářské masy a tímto způsobem učinila z neforemného intelektuálního radikalismu přípravnu školu. Sověty deputovaných dělníků, vojáků a sedláků znamenaly za těchto okolností vládu rolnické beztvárnosti nad proletářským socialismem a opětně zase vládu intelektuálního radikalismu nad rolnickou neforemností. Jestliže budova sovětů zvedla se s takovou rychlostí do tak značné výše, pak velkou měrou proto, že inteligence hrála svými technickými vědomostmi a měšťanskými styky při budování sovětů vedoucí roli. Ale nám bylo jasno, že tato imponující stavba zbudována je na nehlubších vnitřních rozporech a že její zhroucení v následujícím revolučním období je naprosto nevyhnutelné.

OTÁZKA VÁLKY

Revoluce vyrostla bezprostředně z války, a válka stala se zkušebním kamenem všech stran a všech revolučních sil. Intelektuelní vůdcové byli »proti válce«; za carismu považování mnozí z nich za stoupence levého křídla Internacionály a připojili se k Zimmerwaldu. Ale sotvaže stáli na »zodpovědném« místě, bylo vše jinak. Vést politiku revolučního socialismu znamenalo za těchto poměrů tolik jako rozejít se s buržoasií vlastní i dohodovou. Ale jak jsme již řekli, politická nemohoucnost intelektuelního i polointelektuelního maloměšťactva hleděla krytí si záda ve spolku s měšťáckým liberalismem. Odtud smutná a opravdu zahanbuující úloha, kterou hráli maloměšťáci vůdcové v otázce války. Omezili se na vzlykání, fráze, tajně napominání a prosby, jimiž obraceli se na spojeneckou vládu; ve skutečnosti však tápali dál v kolejích liberální buržoasie. Vojáci v zákopech nemohli samozřejmě vyvozovati závěr, že válka, na které pomalu již tři léta brali účast, byla by náhle přijala jinou tvářnost, a sice jen proto, že v Petrohradě do vlády vstoupilo několik nových lidí, kteří se nazývali sociálními revolucionáři nebo menševiky. Miljukov vystřídal úředníka Pokrovského, Tereščenko Miljukova; to znamenalo, že na místo byrokratické věrolomnosti přišel k veslu nejprve válečný kadetský imperialismus, později nejasná bezzásadovost a politická služebnost – ale objektivní změna z toho nevyplývala a skutečné východisko ze strašného zápasu války se neukazovalo. A právě v tom spočívala příčina dalšího rozkladu armády. Agitátoři prohlašovali vojákům, že carská vláda hnala je bez cíle a smyslu na válečná jatka. Ale ti, kdo cara vystřídali, nebyli ani v nejmenším s to, změnití charakter války, právě tak málo, jako byli s to zahájit boj o mír. V prvních měsících nic se nehybalo s místa. To vyvolalo netrpělivost v armádě stejnou měrou, jako u spojeneckých vlád. Následkem byla pak ofensiva z 18. června. Spojenci žádali ofensivu, předkládající staré carské směnky k výplatě. Vůdcové maloměšťactva zaleknuti svou vlastní nemohoucností a vzrůstající netrpělivostí mas, přijali tuto výzvu. Počalo jim vskutku svítat, že k skutečnému uzavření míru je třeba ještě jednoho útoku ze strany ruské armády. Ofensiva zdála se jim východiskem ze slepé uličky, rozřešením otázky, záchranou. Nemohlo byti ohromnějšího a zločinnějšího omylu nad tento. V oné době mluvili o ofensivě právě tak jako sociální patrioti všech zemí v prvních dnech a týdnech války o nutnosti obrany vlasti, o hradním míru, o svatě jednotě »Union sacrée« atd. Všechno jejich zimmerwaldské, internacionalistické nadšení jakoby bylo smeteno. Nám, kteří jsme byli v nesmířitelné opozici, bylo jasno, že ofensiva mohla by znamenati strašné nebezpečí, ba dokonce zánik revoluce. Varovali jsme před tím, aby armáda, která právě přivalovala a která pod přívalem události, jichž si dlouho ještě neuvědomovala, kolísala, byla posílána do bitvy, aniž by se jí vnukly nové ideje, které by byla musila uznati za své. Varovali jsme, dokazovali, vyhrožovali. Ale jelikož nebylo východiska pro vládnoucí strany, které samy

zase byly vázány vlastní a spojeneckou buržoasií, stály přirozeně jen nepřátelsky a s rozhořčenou nenávistí proti nám.

KAMPAŇ PROTI BOLŠEVIKŮM

Příští dějepisec nebude komu listovati bez vzrušení v ruských časopisech z května a z června, z doby ideové přípravy ofensivy. Téměř bez výjimky všechny články v oficiálních a vládních listech namířeny byly proti bolševikům. Nebylo obvinění, nebylo pomluvy, které by v této době nebylo proti nám uváděno. Hlavní roli v této kampani hrála samozřejmě kadetská buržoasie. Její třídní instinkt jí pravil, že se nejedná jen o ofensivu, nýbrž o celý další vývoj revoluce a především o osud státní moci. Měšťácký aparát veřejného mínění rozvíjel se tu v celé své síle. Všechny orgány, úřady, publikace, tribuny a katedry byly postaveny do služeb jediného cíle: Znemožniti bolševiky jako politickou stranu. Koncentrované napětí a celá dramatika tiskové kampaně proti bolševikům prozrazovaly již předčasně občanskou válku, která se měla rozvinouti v následujícím revolučním období. Úkolem štanice a pomluv však bylo vytvořiti naprosté odcizení a nepřátelství, postavit vysokou zeď mezi pracujícími masami na straně jedné a »vzdělanou společností« na straně druhé. Liberální měšťáctvo chápalo, že se mu nepodaří bez zprostředkování a pomoci maloměšťácké demokracie zkritičiti masy, které, jak jsme již před tím viděli, měly přechodně vedení revolučních organizací. Politická štanice na bolševiky postavila si proto za bezprostřední úlohu vyvolati nesmiřitelné nepřátelství mezi stranou naší a širokými vrstvami »socialistické inteligence«, kteráž – odloučena od proletariátu – musila propadnouti otročině vůči liberální buržoasii.

V době prvého všeruského sjezdu sovětů uhodil první děsný hrom, který dal tušiti příští strašné události. Na den 10. června usnesla strana ozbrojenou demonstraci v Petrohradě. Měla působiti bezprostředně na všeruský sjezd sovětů: »Chopte se moci!«, chtěli zvolati petrohradští dělníci k sociálním revolucionářům a menševikům, shromážděným z celé země. »Rozejděte se s buržoasií, odmítněte myšlenku koalice a chopte se moci!« Nám bylo jasno, že rozchod sociálních revolucionářů a menševiků s liberální buržoasií by je byl donutil hledati oporu v nejrozhodnějších předních řadách proletariátu; byli by si tak zabezpečili na její útraty vedoucí postavení. Ale právě toho se děšili vůdcové maloměšťáctva. Když se dověděli o chystané demonstraci, zahájili společně s vládou, ve které měli své zástupce, a ruku v ruce s liberální a protirevoluční buržoasií opravdu šilené tažení proti demonstraci. Všechno bylo na nohou. My jsme byli tehdy na sjezdu v nepatrné menšině a tak jsme nastoupili ústup. Demonstrace se nekonala, ale tato neprovedená demonstrace zanechala nehlubší stopy ve vědomí obou stran. Prohloubila rozpory a zosílila nepřátelství. V důvěrné schůzi sjezdového předsednictva, které se zúčastnili zástupci frakce, mluvil Ceretelli, tehdejší ministr v koaliční vládě, s veškerou rozhodností obmezeného maloměšťáckého doktrináře o tom, že jediným nebezpečím, které revoluci hrozí, jsou bolševici a petrohradský proletariát jimi ozbrojený. Z toho vyvozoval závěr, že je nutno »lidi, kteří zbraněmi nedovedou zacházeti«, odzbrojit. To se týkalo dělníků a oně části petrohradské posádky, která šla s naší stranou. Ale k odzbrojení nedošlo, jelikož pro tak ostré opatření nedozrály dostatečnou měrou ani politické ani psychologické předpoklady.

Abymasám poskytnuto bylo zadostiučinění za neprovedenou rozpuštěnou demonstraci, ustanovil sjezd sovětů všeobecnou neozbrojenou demonstraci na den 18. června.

Ale právě tento den stal se dnem politického triumfu naší strany. Masy vystoupily v mohutných proudech na ulice, a přes to, že na rozdíl od naší neprovedené demonstrace z 10. června volány byly na ulici oficiálním sovětským úřadem, napsali dělníci na své prapory a standarty hesla naší strany: »Pryč s tajnými smlouvami!«, »Pryč s politikou ofensivní!«, »Ať žije poctivý mír«, »Pryč s deseti kapitalistickými ministry!«, »Celá vládní moc sovětům!«. Byly jen tři plakáty, které vyjadřovaly koaličnímu ministerstvu důvěru. Jedním byl plakát pluku kozáků, druhý skupiny Plechanova a třetí petrohradské organizace židovského »Bundu«, který sestává hlavně z živlů neproletářských. Demonstrace ukázala našim nepřátelům, ale i nám samým, že jsme byli v Petrohradě mnohem silnější, nežli sami jsme za to měli.

OFENSIVA Z 18. ČERVNA

Vládní krize zdála se následkem demonstrace těchto revolučních mas naprosto nevyhnutelnou. Ale zpráva z fronty, že revoluční armáda přikročila k ofenzivě, smazala dojem, který demonstrace zanechala. V týž den, v němž proletariát a posádka petrohradská žádaly uveřejnění tajných dokumentů a veřejnou nabídku míru, vrhl Kerenský revoluční armádu do ofenzivy. To přirozeně nebylo náhodnou shodou událostí. Političtí aranžéři kulis schystali již předem všechno a okamžik ofenzivy nebyl stanoven z vojenských motivů, nýbrž politických. Dne 19. června táhla tak zvaná patriotická manifestace ulicemi Petrohradu. Něvský prospekt – hlavní dopravní tepna buržoasie – byl přeplněn rozčilenými skupinami, mezi nimiž důstojníci, novináři a elegantní dámy zahájily žhavou agitaci proti bolševikům. První zprávy o ofenzivě zněly příznivě. Vůdčí liberální tisk měl za to, že hlavní věc je hotová, že útok z 18. června, kromě dalších vojenských následků, znamená smrtící ránu pro vývoj revoluce, jelikož obnoví zase starou disciplínu v armádě a zabezpečí velitelská místa ve státní liberálnímu měšťáctvu. My jsme předvíдали něco jiného. Ve zvláštní deklaraci, kterou jsme vyhlásili několik dní před ofenzivou červnovou na prvním sjezdu sovětů, prohlásili jsme, že tato ofensiva rozvrátí vnitřní souvislost armády, že postaví různé části armády proti sobě a vydá velikou přesilu do rukou protirevolucionářů, jelikož udržení disciplíny v rozvrácené, morálně neobnovené armádě bez přísných represálií není možno. Jinými slovy, předpovídali jsme v této deklaraci ty důsledky, které později došly výrazu pod souhrnným jménem: aféra Kornilovova.

Předpokládali jsme, že revoluci v obou případech hrozilo největší nebezpečí: Jak v případě zdaru ofenzivy – v němž jsme nevěřili – tak v případě nezdaru, který se nám zdál býti takřka nevyhnutelný. Zdar ofenzivy spojití měl maloměšťáctvo s buržoasií v jednotě šovinistické nálady a tímto způsobem izolovati revoluční proletariát. Nezdar ofenzivy hrozil armádě úplným rozkladem, chaotickým ústupem, ztrátou nových provincií, zklamáním a zoufalstvím mas. Události valily se druhou cestou.

Vítězné zprávy netrvaly dlouho. Byly vystřídány kormutlivými zprávami o zdráhání se mnoha vojenských částí podporovati útočníky, o zahubě důstojníků, z nichž samojediných byly mnohde složeny útočné jednotky atd.*

Válečné události odehrávaly se na podkladě stále rostoucích obtíží ve vnitřním životě země. Na poli agrární otázky, průmyslu a národních styků neucínila koaliční vláda kupředu žádný rozhodující krok. Zásobování potravinami a doprava byly stále více rozrušovány. Místní srážky stávaly se častějšími. »Socialističtí« ministři radili masám k vyčkání. Všechna usnesení a opatření, mezi jiným ústavodárné shromáždění, byla oddalována.

Nerozhodnost a nejistota režimu byly zjevné. Byla dvě možná východiska: buď musilo měšťáctvo býti zbaveno moci a revoluce vržena kupředu, nebo pomocí přísných represálií přikročeno ke

* Se zřetelem na velký dějinný význam uvádíme na tomto místě ve výtahu dokument, který byl naší stranou vyhlášen na všeruském sjezdu sovětů 3. června 1917, tj. dva týdny před ofenzivou: "Považujeme pro práce sjezdu za nutno, aby v prvé řadě nadhodil otázku, na níž závisí nejen další osudy všech opatření sjezdu, nýbrž - a v pravém smyslu slova - osud celé ruské revoluce: otázku ofenzivy, která je chystána pro nejbližší budoucnost. Tím, že protirevoluční kruhy Ruska staví lid a armádu - které nevědí, jménem jakých mezinárodních cílů jsou volány prolíti svou krev - před otázku ofenzivy se všemi jejími následky, očekávají také, že ofensiva přivodí soustředění moci v rukou vojensko-diplomatických skupin, které jsou spojeny s anglickým, francouzským a americkým imperialismem, a že je sprostí nutností, aby musily napříště počítati s organisovanou vůlí ruské demokracie. Tajní protirevoluční iniciátoři ofenzivy, kteří se nehrozi žádného "válečného dobrodružství", pokoušejí se vědomě využítkovati rozkladu armády, vyvolaného vnitropolitickou a mezinárodní situací země, a za tím účelem vnukají zoufalým živlům demokracie zásadně falešnou myšlenku, že prostá skutečnost ofenzivy umožní obrodu armády a že tímto mechanickým způsobem nahrazen by býti mohl nedostatek určitého účinného programu likvidace války. Přitom je zjevné, že taková ofensiva armády, v níž jednotlivé části vojska stojí proti druhým, musí vojsko definitivně dezorganizovati."

»zkrocení« lidových mas. Kerenský a Ceretelli šli střední cestou a přivodili tak ještě větší zmatek do situace... Když kadeti, nejchytřejší a v rozhledu nejbystřejší zástupci koalice, nahlédli, že nezdařená červnová ofenziva mohla by těžce postihnouti nejen revoluci, nýbrž také vládnoucí strany, pospíšili si, aby závčas odstoupili a celé břímě odpovědnosti svalili na bedra svých spojenců zleva.

Dne 2. července došlo k ministerské krizi, jejíž formální příčinou byla ukrajinská otázka. To byl moment nejvyššího politického napětí v každém ohledu. Z nejrůznějších částí fronty přicházely delegace i jednotliví zástupci a vypravovali o chaosu, který zavládá v armádě jako následek ofenzivy. Tak zvaný vládní tisk žádal tvrdá opatření. Podobné hlasy ozývaly se stále častěji ze sloupců tak zvaného socialistického tisku. Kerenský přecházel stále víc a více, nebo správněji řečeno, stále zjevněji, na stranu kadetů a kadetských generálů a dával najevo demonstrativně nejen celou svou zášť proti bolševikům, nýbrž také svou nevoli proti revolučním stranám vůbec. Poselstva Dohody vykonávala na vládu nátlak a žádala obnovu disciplíny a pokračování v ofenzivě. Ve vládních kruzích zavládala největší bezhlavost. V masách dělníků hromadilo se pobouření, které plno netrpělivosti tlačilo se navenek. »Využítukjte přece vystoupení kadetských ministrů, abyste převzali celou moc do svých rukou!« s touto výzvou obraceli se dělníci petrohradští k vedoucím sovětským stranám, k sociálním revolucionářům a menševikům. Vzpomínám si na schůzi výkonného výboru z 2. července. Dostavili se socialističtí ministři, aby podali zprávu o nové vládní krizi. S napjatou pozorností čekali jsme, jakou posici nyní zaujmou, když v těžké zkoušce, kterou jim ukládala kadetská politika, tak neslavně propadli. Zpravodajem byl Ceretelli. Vykládal obsírně výkonnému výboru, že ony ústupky, které učinil společně s Tereščenkem Kyjevské radě, neznamenaly ještě nikterak rozdělení Ruska a že nezavdaly kadetům žádné dostatečné příčiny k vystupu z ministerstva. Ceretelli vytykal kadetským vůdcům centralistický doktrinarismus, nechápání nutnosti kompromisu s Ukrajinou, atd. atd. Celkový dojem byl ubohý do krajnosti. Bezradějný doktrinař koalice vytykal doktrinařství stíživým politikům kapitálu, kteří využívali prvého nahodilého podnětu, aby své politické příruči nechali vyrovnati účet za onen rozhodující přemet, za nějž považovali vývoj událostí následkem ofenzivy z 18. června. Po všech předcházejících zkušenostech koalice se zdálo, jako by bylo jen jediného východiska: rozchod s kadety a vytvoření sovětské vlády. Poměr sil v lůně sovětů byl tehdy takový, že sovětská vláda v ohledu stranickém nalézala se bezprostředně v rukou sociálních revolucionářů a menševiků. Šli jsme tomu vsťric vědomě. Dík možnosti stálých nových voleb zabezpečoval sovětský mechanismus téměř přesný obraz nálad mas dělníků a vojáků, zabočujících nalevo; po rozchodu koalice s buržoasií musily tedy, jak jsme předvidali, nabyti ve složení sovětů vrchu radikální tendence. Za těchto okolností byl by boj proletariátu o moc vyústil přirozeně ve vodách sovětské organizace a byl by se rozvíjel dále bez bolestí. Po rozchodu s buržoasií byla by se octla pod ranami buržoasie sama maloměstšácká demokracie a byla by musila hledati důvěrnější připojení k socialistickému proletariátu, takže její nerozhodnost a politická beztvárnost byla by dříve nebo později překonána pracujícími masami pod úderu naší kritiky. Z toho jediného důvodu žádali jsme od vedoucích sovětských stran, k nimž jsme aniž bychom to nějak skrývali – neměli žádné politické důvěry, aby převzaly vládní moc do svých rukou.

Ale také po ministerské krizi z 2. července nezřekli se Ceretelli a jeho stejně smýšlející druzi »myslenky« koalice. Vyprávěli ve výkonném výboru, že vedoucí kadeti jsou ovšem rozežráni doktrinarismem a protirevolučními tendencemi, ale na venkově že je mnoho občanských živlů, které jsou ještě s to, aby kráčely stejným krokem s revoluční demokracií, a k zajištění jejich spolupráce že je nutno, aby zástupci buržoasie byli přibráni do nového ministerstva. Zpráva, že koalice se rozpadla jen proto, aby učinila místo nové koalici – tato zpráva se bleskurychle rozšířila Petrohradem a vyvolala ve čtvrtích dělníků a vojáků bouři rozhořčení. Tak dozrály události z 3.–5. července.

DNY ČERVENCOVÉ

Ještě za schůze výkonného výboru byli jsme telefonicky uvědoměni, že pluk strojních pušek je přichystán k útoku. Učinili jsme ihned telefonicky opatření, aby pluk byl zdržen, ale v nižších vrstvách vyvíjela se rušná činnost: z fronty docházeli zástupci těles, rozpuštěných pro neposlušnost, přinášeli znepokojivé zprávy o represáliích a pošťvali posádku. Mezi petrohradskými dělníky byla nespokojenost

s oficiálními vůdci tím ostřejší, že Ceretelli, Dan a Čejdze sváděli veřejné mínění proletariátu na scesti a snažili se neposkytnouti petrohradskému sovětu žádné možnosti, aby se stal nástrojem, vyjadřujícím novou náladu pracujících mas. Všeuský výkonný výbor, který byl vytvořen na červnovém sjezdu a který se opíral o zaostalý venkov, zatlačoval víc a více petrohradský sověť do pozadí a strhoval vedení dokonce čistě petrohradských záležitostí na sebe. Srážka byla nevyhnutelná. Vojáci a dělníci tlačili se zdola nahoru, vyjadřovali bouřlivě svou nespokojenost s oficiální sovětskou politikou a žádali na naší straně rozhodnější akce. Domnívali jsme se, že se zřetelem na zaostalost venkova neudeřila ještě hodina pro takové akce. Ale současně jsme se obávali, že události na frontě vyvolávají v řadách revoluce ohromný chaos a že by mohly duši dělnických mas nahnati zoufalství. Uvnitř naší strany bylo stanovisko k hnutí z 3. – 5. července úplně určitě. Na jedné straně byla tu obava, že by se mohl Petrohrad od zaostalejšího venkova odloučiti, na druhé straně byla tu však naděje, že jen energické a aktivní zásahnutí Petrohradu může situaci zachránit. Agitace strany v nižších vrstvách postupovala s masou, byla prováděna nesmiřitelná agitace.

Do jisté míry byla tu také ještě naděje, že vystoupení revolučních mas na ulici musí vyplenit obmezený doktrinarism zprostředkovatelů a že je donutí, aby chápali, že jen otevřeným zjevným rozchodem s buržoazií mohli by podržeti dále vládu v rukou. Přese všechno, co se v následujících dnech mluvilo a psalo v měšťáckém tisku, nebyl nikterak v naší straně plán zmocnit se moci cestou ozbrojeného odporu. Jednalo se o revoluční demonstraci, která vznikla spontánně, ale politicky byla námi vedena. Ústřední výkonný výbor zasedal v Taurickém paláci, když palác byl obklopen bouřlivými vlnami ozbrojených dělníků a vojáků. Mezi demonstranty nalézaly se přirozeně v mizivé menšině také anarchistické živly, které byly hotovy použítí zbraní proti centru sověťů. Byly tu také živly, které pomyšlely na pogrom, černé sotně a zřejmě zaplacené osoby, které se snažily situace využítkovati, aby přivodily chaotické kravaly. Ze středu těchto živlů vyšel požadavek, aby Černov a Ceretelli byli zatčeni, aby výkonný výbor byl rozehnan atd. Byl dokonce učiněn pokus Černova zatknouti. Později poznal jsem ve vězení v Kresty jednoho z námořníků, kteří se zúčastnili tohoto pokusu zatýkání. Vyšlo najevo, že je to sprostý zločinec, který seděl v Kresty pro delikt loupeže. Ale měšťácký a zprostředkující tisk líčil celé hnutí jako pogromistické, kontrarevoluční a současně bolševické tažení, které si položilo za bezprostřední úkol strhnouti na sebe vládu ozbrojeným znásilněním ústřední exekutivy.

Hnutí z 3.–5. července ukázalo již úplně zřetelně, že kolem vládnoucích sovětských stran Petrohradu zeje prázdnota. Dávno ještě nebyla tehdy pro nás celá posádka. Byly tu kolísající kontingenty, nerozhodné, pasivní. Ale nehledíc k praporčíkům, nebylo tehdy téměř žádných vojenských oddílů, které by byly hotovy na ochranu vlády nebo vedoucích sovětských stran bojovati proti nim. Musila býti tedy přitazena vojska z fronty. Celá strategie Ceretelliho, Černova a jiných směřovala 3. července k tomu, aby získali čas a umožnili Kerenskému, aby do Petrohradu přivolal »bezpečná« vojska. V sále Taurického paláce, který byl obklopen hustým zástupem ozbrojeného lidu, vystupovala jedna deputace po druhé a žádala: úplný rozchod s buržoazií, pronikavé sociální reformy a zahájení mírových vyjednávání. My bolševici vítali jsme každé nové oddělení vojska na ulici nebo ve dvoře řečmi, v nichž jsme vyzývali ke klidu a vyjadřovali jistotu, že při panující náladě mas se prostředníkům nepodaří vytvořiti novou koaliční vládu. Nejrozhodnějšími byli Kronštadtští: jen s námahou se nám podařilo udržeti je v mezích demonstrace. 4. července nabyla demonstrace ještě většího rozsahu již za přímého řízení naší strany. Vůdčové sověťů byli bezhlaví, jejich řeči činily dojem vyhýbání; odpovědi, které dával deputacím Ulyxes–Čejdze, byly bez jakéhokoli politického obsahu. Bylo jasno, že oficiální vůdčové vyčkávali.

V noci 4. července přibyla první »bezpečná« vojska z fronty. Za schůze výkonného výboru zahrála v budově Taurického paláce plechová hudba »Marseillaisu«. Obličeje členů presidia naráz se změnilly. Jistota, které během posledních dnů se jim tak velmi nedostávalo, byla zase tu. Do Taurického paláce vtáhl pluk od Volhy, onen pluk, který několik měsíců nato táhl pod našimi prapory jako avantgarda říjnové revoluce. Okamžikem vše se změnilo. Nebylo již třeba ukládati si rezervu při přijímání delegací petrohradských dělníků a vojáků nebo zástupců baltického loďstva. S tribuny výkonného výboru zazněly řeči o ozbrojené vzpouře, která nyní byla »potlačena« vojsky, věrnými revoluci. Bolševici byli

prohlášení za stranu kontrarevoluční.

Úzkost, kterou vytrpěla liberální buržoasie během posledních dvou dnů ozbrojené demonstrace, zjedna si nyní průchod vášnivou nenávisť: nejen ve sloupcích tisku, nýbrž také na ulicích Petrohradu a zejména na Něvském prospektu, kde jednotliví dělníci a vojáci, kteří byli dopadeni při »zločinné agitaci«, byli nemilosrdně ztírskáni. Praporčíci, důstojníci, úderná vojska, hodnostáři, vyznamenaní řádem sv. Jiří, zůstali pány situace. V jejich čelo postavili se vyslovení protirevolucionáři. Ve městě došlo k nemilosrdnému rozdrčení dělnických organizací a institucí naší strany. Přikročilo se k zatýkání, k domovním prohlídkám, k bití a k jednotlivým vraždám. Dne 4. července v noci předal tehdejší ministr spravedlnosti Pereversev do tisku »dokumenty«, které měly dokázati, že v čele strany bolševiků stojí placení němečtí agenti. Předáci strany sociálních revolucionářů a menševiků znali nás příliš dlouho a příliš dobře, než aby tomuto obviňování uvěřili; ale byli příliš interesováni na zdaru těchto obvinění, než aby proti nim veřejně vystoupili. Našinec sotva může bez hnusu i nyní ještě vzpomínati na ony bakchanálie lží, které naplňovaly tehdejší tehdy sloupce všeho měšťáckého a prostředkujícího tisku. Náš tisk byl potlačen. Revoluční Petrohrad pocítil, že venkov a armáda daleko ještě nestojí na jeho straně. V dělnických čtvrtích nastal na chvíli zmatek. V posádce započala represivní opatření proti rozpuštěným plukům a odzbrojování jednotlivých kontingentů. Zatím fabrikovali vůdcové sovětu nové ministerstvo a pojali do něho zástupce měšťáckých skupin třetího řádu, kteří, aniž by mohli vládě něco poskytnouti, zbavovali ji přece poslední kapky revoluční iniciativy.

Na frontě události zatím pokračovaly. Organismus armády byl do nejhlubšího nitra rozvrácen. Vojáci opravdu se přesvědčovali, že největší část důstojníků, kteří na počátku revoluce na svou ochranu zdobili se rudou barvou, vůči novému režimu chovali se nepřátelsky. V hlavním stanu učiněn byl zjevně výběr protirevolučních živlů. Bolševický tisk byl nemilosrdně pronásledován. Ofensiva vystřídána byla tragickým ústupem. Měšťácký tisk dal se do divokého osočování armády, a jestliže v předvečer ofensivy vládnoucí strany nám prohlašovaly, že jsme mizivě malým houfem a že armáda nic o nás neví a nic věděti nechce, svalovaly nyní, když dobrodružství ofensivy mělo tak tragický konec, tytéž osoby a strany celou odpovědnost za nezdar ofensivy na nás. Vězení byla přeplněna revolučními dělníky a vojáky. K soudnímu vyšetřování událostí 3.–5. července byli povoláni jako soudci staré stvůry carismu. Za těchto podmínek troufali si sociální revolucionáři a menševici žádati Lenina, Zinověva a jiné soudruhy, aby se dobrovolně vydali do rukou »justice«.

PO DNECH ČERVENCOVÝCH

Zmatek v dělnických čtvrtích rychle pominul a učinil místo revolučnímu přívalu nejenom v řadách proletariátu, ale také v petrohradské posádce. Prostředníci ztratili všechnu vliv, vlna bolševismu počala se přelévat z měst na venkov, odpavila všechny překážky a vnikla do armády. Nová koaliční vláda v čele s Kerenským nastoupila nyní zjevně cestu represálií. Ministerstvo zavedlo znovu trest smrti pro vojáky. Naše noviny byly potlačovány, naši agitátoři zatýkáni, ale to posilovalo jen náš lid. Přes všechny překážky, které byly kladeny novým volbám petrohradského sovětu, přesunul se nyní poměr sil tak dalece, že v několika důležitých otázkách získali jsme již většinu. Totéž bylo také v sovětu moskevském.

V oné době seděl jsem s mnoha jinými soudruhy ve vězení v Kresty, zatčen pro agitaci a organizování ozbrojeného povstání z 3.–5. července k příkazu německé vlády za účelem pomoci válečným cílům Hohenzollernů. Vyšetřující soudce carského režimu Alexandrov, ne zcela neznámý, jenž měl za sebou již nemálo procesů proti revolucionářům, obdržel rozkaz, aby chránil republiku proti kontrarevolučním bolševikům. Za starého režimu byli vězňové tříděni na politické vězně a sprosté zločince, nyní ujala se nová terminologie: sprostí zločinci a bolševici. Zatčení vojáci byli z části perplex. Mladí vojáci, kteří přišli z venkova a politického života se dříve neúčastnili – domnívali se, že revoluce jim přinesla jednou provždy svobodu, a nyní hleděli plni údivu na zavřené dveře a zamřížovaná okna. Při procházkách tázali se mne pokaždé poděšení co to všechno znamená a jak to skončí. Já jsem je konejšil slovy, že vítězství konec konců bude naše.

POVSTÁNÍ KORNILOVA

Koncem srpna odehrálo se povstání Kornilova. Jevilo se jako bezprostřední následek mobilizace kontrarevolučních sil a obdrželo energický podnět ofensivou z 18. června. Na mnoho vychvalované moskevské konferenci z polovice srpna pokusil se Kerenský postavit se doprostředka mezi živly cenové a maloměšťáckou demokracií. Bolševici byli považováni vůbec za stranu stojící v zemi »mimo zákon«. Za bouřlivého potlesku cenové poloviny konference a zrádného mlčení maloměšťácké demokracie hrozil jim Kerenský krví a železem. Ale hysterický křik a hrozby Kerenského neuspokojovaly náčelníky kontrarevoluce. Až příliš dobře pozorovali revoluční přívál ve všech částech země, jak v třídě dělníků, tak na venkově a v armádě, a považovali za nevyhnutelné nutno chopiti se bezodkladně nejkrajnějších opatření, aby masám udělili lekci. Tuto odvážnou úlohu vzal na sebe generál Kornilov v dohodě s cenovou buržoasií, která v něm viděla hrdinu. Kerenský, Savinkov, Filonenko a jiní vládnoucí a polovládnoucí sociální revolucionáři byli spolupíklenci tohoto komplotu, ale v jistém stádiu vývoje událostí zřekli se všichni Kornilova, neboť pochopili, že v případě jeho vítězství by sami letěli přes palubu. Zažívali jsme události kornilovské, zatím co seděli jsme ve vězení a sledovali jsme je podle tisku. Že jsme směli veřejně dostávat noviny – to byl jediný podstatný rozdíl zalářů Kerenského od zalářů starého režimu. Dobrodružství kozáckého generála selhalo. Šest měsíců revoluce vytvořilo ve vědomí mas a v jejich organizacích dostatečnou oporu proti zjevnému kontrarevolučnímu náporu. Zprostředkující sovětské strany poděsily se nejvyšší měrou eventuelními následky Kornilova puče, který hrozil smést nejen bolševiky, nýbrž vůbec celou revoluci se všemi jejími vládnoucími stranami. Sociální revolucionáři a menševici chystali se uznati bolševiky za legální – ne bez výhrady a také jen napolovic, ze strachu před možným nebezpečím v budoucnosti. Titíž kronšadtští námořníci, kteří ve dnech červencových byli vykřičeni jako drancíři a protirevolucionáři, byli v okamžiku Kornilovova nebezpečí voláni do Petrohradu, aby revoluci bránili. Přišli mlčky, aniž činili výčitky, aniž by připomínali minulost, a obsadili nejdopovědnější místa. Měl jsem plné právo připomenouti Ceretellimu slova, která jsem zvolal k němu v květnu, když prováděl štvanci proti kronšadtským námořníkům: »Pokusí-li se kontrarevoluční generál vrhnouti revoluci smyčku na krk, pak kadeti provaz ještě namydli, ale kronšadtští námořníci přijdou, aby s námi bojovali a umírali«.

Sovětské organizace dokazovaly všude na frontě i v zázemí svou životaschopnost a svou moc právě v boji proti Kornilovovu povstání. Až k bitvě téměř nikde nedošlo. Revoluční masa smella puč generálův. Jako nemohli prostředníci v červenci sehnati proti nám v petrohradské posádce žádné vojáky, tak nenalezl ani nyní Kornilov na celé frontě žádných vojáků proti revoluci. Jeho akce byla vybudována na podvodu, ale jeho slova propagandy rozmetávala snadno jeho plány.

Podle novin doufal jsem v rychlejší vývoj dalších událostí ve smyslu převzetí vládní moci sověty. Bylo nepochybné, že sféra vlivu a síly bolševiků vzrostly a že dostaly ohromný vzmach. Bolševici varovali před koalici a před ofensivou z 18. června a prorokovali aféru Kornilovovu; tak mohly se masy lidu ze zkušenosti přesvědčiti, že my jsme měli pravdu. V nejvzrušenější chvíli Kornilovova povstání, když blížila se kavkazská divize k Petrohradu, byli dělníci petrohradského sovětu ozbrojeni, kdežto vláda nechala blížiti se události. Pluky, které byly kdysi povolány proti nám, byly v horké atmosféře Petrohradu dávno obrozeny a stály nyní úplně na naší straně. Plnění Kornilovovo musilo konečně armádě otevřiti oči a ukázati jí, že je nemožna další politika dorozumívání s měšťáckou protirevolucí. Mohlo se proto očekávati, že potlačení Kornilovova povstání bude znamením k tomu, aby revoluční síly naší strany přešly k bezprostřednímu uchopení vládní moci. Ale události vyvíjely se mnohem pomaleji. Při veškeré intenzitě revoluční nálady staly se masy po kruté lekci červencových dnů opatrnější. Zřekly se každé vlastní iniciativy a očekávaly přímou výzvu a vedení shora. Ale také nahore v naší straně zavládala vyčkávací nálada. Za těchto okolností nemohla likvidace Kornilovova dobrodružství přes hlubokou změnu sil v náš prospěch vésti k nijakým bezprostředním politickým změnám.

BOJ V LŮNĚ SOVĚTŮ

V petrohradském sovětu byla v oné době vláda naší strany definitivně upevněna. Dramatickou formou projevilo se to při otázce složení presidia.

V oné době, kdy sociální revolucionáři a menševici měli v sovětech vrch, snažili se všemi prostředky bolševiky izolovati. Nepřipustili do petrohradského předsednictva jediného bolševika, ani tehdy, když strana naše tvořila nejméně třetinu celého sovětu. Když petrohradský sovět přijal slabou většinou resoluci o převzetí celé vládní moci do rukou sovětů, vznesla naše strana požadavek, aby vytvořeno bylo koaliční předsednictvo na podkladě poměrnosti. Staré předsednictvo, v němž mezi jinými byli Čejdze, Ceretelli, Kerenský, Skobelev a Černov, nechťelo o tom ničeho věděti. Není zbytečné připomínati to nyní, když představitelé stran poražených revolucí mluví o nutnosti jediné fronty demokracie a vytýkají nám exklusivitu. Tehdy bylo svoláno zvláštní shromáždění petrohradského sovětu, které mělo rozhodnouti o otázce svržení předsednictva. Z obou stran mobilizovány byly všechny síly, všechny zálohy. Ceretelli vystoupil s programovou řečí, v níž dokazoval, že otázka předsednictva jest otázkou politického směru. Počítali jsme s něco méně než polovinou hlasů a byli jsme ochotni viděti v tom pokrok. Ve skutečnosti však při hlasování podle jmen příklonila se na naši stranu většina více než 100 hlasů. »Průběhem šesti měsíců,« pravil Ceretelli, »stáli jsme v čele petrohradského sovětu a vedli ho od vítězství k vítězství. Přejeme vám, abyste nejméně polovinu tak dlouho setrvali na svých místech, která nyní máte zaujmouti.« V moskevském sovětu nastal právě takový přesun vedoucích stran.

Na venkově přecházely sověty jeden za druhým do tábora bolševiků. Blížil se termín sejití druhého všeruského sjezdu sovětů, ale vedoucí skupina ústředního výboru snažila se všemi silami odsunouti sjezd na neurčitou dobu, aby jej tímto způsobem zcela utlačila. Bylo zřejmé, že nový sjezd sovětů přinese většinu naší straně, že podle toho obnoví se složení ústředního výboru a vezme prostředníkům nejdůležitější posice. Boj o sejití všeruského sjezdu nabyl tím pro nás důležitého významu.

Oproti tomu menševici a sociální revolucionáři stavěli do popředí myšlenku »demokratického sjezdu«. Využívali v boji tohoto podniku právě tak proti nám jako proti Kerenskému. Hlava ministerstva zaujímala v tehdejší době zcela neodvislé a nezodpovědné postavení. S pomocí petrohradského sovětu dospěla k moci v prvním období revoluce: Kerenský vstoupil do ministerstva bez předchozího usnesení sovětu, ale jeho vstup byl dodatečně schválen. Po prvé konferenci sovětů podpisovali socialističtí ministři, odpovědni jsouce jediné ústřednímu výboru. Jejich spojenci kadeti byli naproti tomu zodpovědni jen vůči jich straně. Aby buržoasii vyšli vstříc, zprostil ústřední výkonný výbor po dnech červencových socialistické ministry odpovědnosti vůči sovětům – jak se pravilo ve jménu nastolení revoluční diktatury. Není zcela zbytečné i toto nyní připomenouti, jelikož tytéž osoby, které nastolily diktaturu kroužku, vystupují nyní s obviňováním a proklínáním říjdy. Moskevská konference, na níž obratně rozdělené živly demokratické a censové držely si navzájem rovnováhu, postavila si za úkol, potvrditi moc Kerenského nad třídami a stranami. Tento cíl dosažen byl jen zdánlivě. Ve skutečnosti odhalila moskevská konference úplnou bezmocnost Kerenského, neboť on byl stejně cizí živlům censovým i maloměstšácké demokracii. Jelikož však liberálové a konservativci jeho výpadům proti demokracii tleskali a prostředníci mu pořádali ovace, když opatrně káral protirevolucionáře, nabyl dojmu, že se opírá o jedny i o druhé a že má v rukou neobmezenou moc. Dělníkům a revolučním vojákům hrozil krví a železem. Jeho politika zákulisních úmluv s Kornilovem šla ještě dále, až konečně zkompromitovaly ho tyto úmluvy i v očích prostředníků: Ceretelli počal vyhýbavě, diplomatickými výrazy, které ho tak velice charakterizují, mluvit o »osobních« momentech v politice a o nutnosti obmeziti tyto osobní momenty. Tyto úkoly měla převzít demokratická konference, která podle libovolné normy měla být složena ze zástupců sovětů, městských rad, zemstev, odborových organizací a družstev. Hlavní úkol spočíval však v tom, že konservativní složení konference bylo dostatečně zaručeno, sověty jednou pro vždy rozpuštěny v beztvárnou masu demokracie a že na této nové organizační základně zjednána tu byla záruka proti bolševickému příválu.

Na tomto místě budí několik málo slovy charakterizován rozdíl mezi politickou úlohou sovětů a úlohou demokratických samosprávných orgánů. Šosáci poukazovali nám mnohokrát na to, že nové

městské rady a zemstva, které voleny byly na podkladě všeobecného práva hlasovacího, jsou nepoměrně demokratičtější než sověty a větším právem než sověty mohou platiti za zastoupení obyvatelstva. Tomuto formálnímu demokratickému kritériu schází však v revolučních dobách jakýkoli věcný obsah. Každá revoluce vyznačuje se tím, že vědomí mas rychle se mění; nové a opětně nové vrstvy obyvatelstva nabývají zkušeností, přezkoumávají své názory ze včerejška, nechávají je padnout, dospívají k novým názorům, odmítají staré vůdce, následují nových vůdců, jdou kupředu... Demokratické organizace, které se opírají o těžkopádný aparát všeobecného volebního práva, musí v revolučních dobách zůstatí nevyhnutelně pozadu za vývojem politického vědomí mas. Zcela jinak sověty! Opírají se bezprostředně o organické skupiny, jako továrnu, dílnu, vesnici, pluk a jiné. Zde chybí přirozeně ony právnícké záruky přesnosti volby, jako při tvoření demokratických institucí, městských rad a zemstev. Zato však máme tu nepoměrně vážnější a hlubší záruky přímého a bezprostředního spojení poslance s jeho voliči. Delegát městské rady nebo zemstva opírá se o volnější masu voličů, která mu svěřuje na jeden rok plnou moc a pak se rozpadá. Sovětští voliči zůstávají však navždy vázání podmínkami jejich práce a jejich existence, mají stále svého delegáta na očích, v každém okamžiku mohou ho kárati, předatí soudu, sesaditi nebo nahraditi jinou osobou. Nabýval-li v předcházejících měsících revoluce všeobecný politický vývoj svého výrazu v tom, že vliv zprostředkujících stran ustoupiti musil vlivu bolševiků, vyplývá z toho jasně, že tento vyvoj musil se nejzřejměji a neúplněji obrážeti v sovětech, kdežto městské rady a zemstva při všem svém formálním demokratismu vyjadřovaly spíše stav lidových mas ze včerejška než z dneška. Tím jmenovitě se vysvětluje, že právě ony strany, které v revoluční třídě nejvíce ztracely půdu pod nohama, měly obzvlášť silné stoupenectvo v městských radách a zemstvech. S toutéž otázkou, ale jen v mnohem větším měřítku – budeme míti co činiti, až budeme mluvití o konstitučním shromáždění.

DEMOKRATICKÁ KONFERENCE

Demokratická konference, svolaná uprostřed září Ceretellim a jeho spolubojovníky, měla absolutně umělý ráz: Byla to slepenina ze sovětů a orgánů samosprávy v takovém poměru, že převaha prostředkujících stran byla zaručena. Výrony rozpaků a bezhlavosti měla konference ubohý konec. Censová buržoasie stavěla se ku konferenci s největším nepřátelstvím, neboť viděla v ní pokus, zatlačiti buržoasii z pozic, jimž se na moskevské konferenci přiblížila. Revoluční proletariát a spojené s ním masy sedláků a vojáků odsuzovaly hned zprvu falšující metodu, podle níž demokratická konference byla svolána. Přířímým úkolem prostředníků bylo vytvořiti »zodpovědné« ministerstvo. Ale ani toho nebylo dosaženo. Kerensky nechtěl o zodpovědnosti ničeho slyšeti a netrpěl ji, neboť nebyla trpěna buržoasií, která tvořila jeho páteř. Nezodpovědnost se zřetelem na orgány tak zvané demokracie znamenala však skutečnou odpovědnost vůči kadetům a vůči vyslancům dohody. Zatím stačilo to buržoasii. V otázce koalice projevila se celá neudržitelnost demokratické konference: Pro koalici s buržoasií bylo odevzdáno jen něco málo více hlasů než proti koalici; většina hlasovala proti koalici s kadety. Ale po odchodu kadetů nezbyvalo v řadách buržoasie žádných významných činitelů pro koalici. Ceretelli vykládal to obsáhle konferenci. Tím hůře, když toho konference nepochopila. Za zády konference bylo bezohledně vyjednáváno s kadety, odmítnutými konferencí; při tom bylo usneseno, že kadeti nemají figurovatí jako kadeti, nýbrž jako – »sociální pracovníci«. Stisněna zprava i zleva, dala si maloměšťácká demokracie všechno líbiti a demonstrovala tak svou úplnou politickou ochablost.

Z lůna demokratické konference vyloučen byl sovět, jenž nahrazen býti měl zástupci censových živlů. Tento předparlament vyplniti měl prázdné místo, které tu zůstávalo až do svolání konstituanty. V protivě k původnímu plánu Ceretelliho, ale v plně shodě s plány buržoasie podrželo nové koalici ministerstvo se zřetelem na předparlament svoji formální neodvislost. Celek činil dojem smutného a chabého kancelářského vytvoru, v němž zahalena byla úplná kapitulace maloměšťácké demokracie před censovým liberalismem, oním liberalismem, který měsíc před tím veřejně podporoval Kornilovův nápor proti revoluci. Tímto způsobem směřovalo všechno k obnově a stabilizaci koalice s liberální buržoasií. Nemohlo býti o tom již žádné pochyby, že úplné odvisle od složení konstituanty nalézati se bude fakticky vládní moc v rukách buržoasie, neboť prostředkující strany dospívaly přes všechnu

převahu, kterou jim poskytovaly lidové masy, opět a opět ke koalici s kadety: Lidové masy stavěly se vůči straně Miljukova s největším nepřátelstvím. Při všech volbách po celou revoluční dobu kadeti nemilosrdně propadali a přes to tytéž strany – sociální revolucionáři a menševici které při volbách nad stranou kadetů vítězily, vykazovaly hned po volbách kadetům v koaliční vládě čestné místo. Lze pochopit, že masy lidu stále více nahlížely, že prostředkující strany hrály vůči liberální buržoasii vlastně jen úlohu příručích.

OBTÍŽE NA FRONTĚ A V ZÁZEMÍ

Vnitřní situace stávala se zatím stále komplikovanější a horší. Válka vlekla se dále: bez cíle, bez smyslu a bez vyhlídky. Vláda nepodnikala žádných kroků, aby se vyprostila ze zakletého kruhu. Tu byl pojat směšný plán, vyslati menševika Skobeleva do Paříže, aby působil na imperialisty dohody! Ale živá duše se zdravým lidským rozumem nepřikládala tomuto plánu vážného významu. Kornilov vydal Němcům Rigu, aby terorizoval veřejné mínění a v této atmosféře upevnil v armádě kázeň důtek. Petrohrad byl ohrožen. Ale měšťácké živly hleděly tomuto nebezpečí vstříc se zjevnou škodolibostí. Bývalý prezident dumy Rodzjanko mluvil veřejně o tom, že dobytí zkorumpovaného Petrohradu Němci neznamená ještě nijaké velké neštěstí. Poukázal na příklad Rigy, kde po vpádu Němců odstraněny byly sověty a kde obnoven byl zase pořádek starými policisty.

Baltické loďstvo jest ztraceno, ale toto loďstvo jest rozežráno revoluční propagandou: Následkem toho ztráta loďstva není tak velmi bolestná. V tomto cynismu zvanivého grandseigneura projeveny byly skryté myšlenky nejšířích kruhů buržoasie. Dobyti Petrohradu Němci neznamená přece nikterak ještě jeho ztrátu. Po mírové smlouvě Petrohrad bude zase vrácen, ale očištěn německým militarismem. Zatím ztratí tak revoluce svoji hlavu a budeme s ní snáze hotovi. Vláda Kerenského nepomyšlela nijak na to, aby hlavní město vážně bránila. Naopak veřejné mínění bylo připravováno na případnou kapitulaci. Vládní ústavy byly z Petrohradu také již přeloženy do Moskvy a jiných měst.

Za tohoto stavu věcí sestoupila se vojenská sekce petrohradského sovětu. Nálada byla napjatá a nepokojná. Vláda že jest neschopná, Petrohrad bráníti? Ať tedy uzavře mír! A není-li s to sjednati mír, ať jde k čertu! V této sestavě otázek projadřovala se nálada vojenské sekce. To byly již červánky říjnové revoluce.

Na frontě situace den ke dni byla horší. Studený podzim s deštěm a blátem se blížil. Čtvrtá zima války nastávala. Zásobování horšilo se den ze dne. V zázemí zapomínalo se na frontu – nebylo pro pluky ani náhrady, ani vystřídání, ani teplého šatstva. Deserce přibývalo. Staré vojenské výbory, které byly voleny ještě v prvním období revoluce, setrvaly na svých místech a podporovaly politiku Kerenského. Jakákoliv obnova voleb byla zakázána. Mezi výbory a masou vojáků tvořila se propast. Nakonec vojáci soudili o výborech jen s nenávisí. Stále četnější přicházeli do Petrohradu vyslanci ze zákopů a kladli ve schůzích petrohradského sovětu vytrvale opět a opět otázku: Co dělat? Kým a jak má válce býti učiněn konec? Proč halí se petrohradský sověť v mlčení?

NEZBYTNÝ BOJ O VLÁDNÍ MOC

Petrohradský sověť však nemlčel. Žádal okamžité předání celé ústřední i místní moci do rukou sovětů, okamžité předání půdy mužikům, žádal kontrolu výroby dělníky a okamžité zahájení mírového sjednávání. Dokud jsme byli stranou opoziční, bylo naše heslo: »Celá moc sovětům!« – heslem propagandy. Jakmile jsme však nabýli většiny ve všech hlavních sovětech, ukládalo nám toto heslo závazek podstoupiti přímý a bezprostřední boj o moc.

Situace v zemi byla do krajní míry spleťtá a komplikovaná. Revoluce slíbila sedlákům půdu, současně však žádány vůdčí strany, aby venkované až do sestoupení konstituanty této půdy se nedotýkali. Nejprve sedlák trpělivě čekal; když však počal ztráceti trpělivost, chopilo se koaliční ministerstvo proti němu násilných opatření. Ustavující shromáždění bylo zatím nadále odkládáno. Buržoasie trvala na tom, aby ústavodárné shromáždění svoláno bylo teprve po uzavření míru. Masy venkované ztrácely stále více trpělivost. To, co jsme na počátku revoluce předpovídali, počalo se nyní

uskutečňovati: rolníci zmocnili se svémocně půdy. Represálie byly vládou zesíleny. Výbory pro půdu byly jeden po druhém zatýkány. V několika okresích vyhlásil Kerenský válečný stav. Z vesnic hruly se deputace do petrohradského sovětu. Nařikaly na to, že rolníci jsou zatýkáni, jestliže podle programu petrohradského sovětu odevzdávají půdu velkostatkářů do rukou venkovským výborům. Rolníci očekávali od nás ochranu. Odpověděli jsme jim, že bychom je mohli jen tehdy chránit, kdybychom měli v rukou vládní moc. Z toho plynul důsledek, že nemají-li se sověty proměnit v pouhé řečnické ústavy, musejí vládní moc na sobe strhnouti.

Nemá smyslu půldruhého nebo dva měsíce před sestoupením konstituanty bojovati o moc sovětů! – pravili nám naši sousedé z pravice. Ale my nebyli jsme nikterak nakaženi tímto fetišismem konstituanty. Především neměli jsme žádné záruky, že skutečně bude svolána. Rozklad armády, hromadné deserce, zásobovací kalamita, agrární revolty, to vše vytvořilo situaci, která byla málo příznivá pro volbu konstituanty. Eventuelní vydání Petrohradu Němcům hrozilo vůbec, že otázka voleb bude sňata z denního pořádku. A pak – i kdyby ústavodárné shromáždění za vedení starých stran, podle starých seznamů, se sestoupilo, bylo by jen zástěrkou a ospravedlněním moci koalice. Ani sociální revolucionáři, ani menševici nebyli s to, bez buržoasie vzít vládu do svých rukou. Revoluční třída samojediná byla povolána k tomu, aby protrhla zakletý kruh, ve kterém se revoluce pohybovala a ztrácela. Šlo o to, vyrvatí moc oněm živlům, které přímo nebo nepřímo slouží buržoasii a zneužívají státního aparátu jako nástroje obstrukce proti revolučním požadavkům lidu.

BOJ O SJEZD SOVĚTŮ

Vládní moc sovětům! Žádala naše strana. V předcházejícím období znamenalo to, přeloženo do mluvy strany, moc sociálním revolucionářům a menševikům v protivě ke koalici s liberální buržoasií. Nyní však, v říjnu 1917, znamenalo totéž heslo předání celé moci revolučnímu proletariátu, v jehož čele v oné době stála strana bolševiků. Jednalo se tedy o diktaturu pracující třídy, která měla za sebou mnoho milionů silnou masu nejchudších zemědělců nebo správněji, byla s to jí vésti. V tom spočívá dějinný smysl říjnového povstání.

Všechno hnalo stranu na tuto cestu. Od prvních dnů revoluce kázali jsme nutnost a nevyhnutelnost předání vládní moci sovětům. Po těžkém vnitřním boji osvojila si většina sovětů tento požadavek a postavila se na naše stanovisko. Chystali jsme druhý všeruský sjezd sovětů, na kterém jsme očekávali, že uvidíme úplné vítězství naší strany. Ústřední výkonný výbor za vedení Dana (opatrný Čejdze zavčas odjel na Kavkaz) pracoval všemi prostředky proti svolání sjezdu sovětů. Po mnohém úsilí docílili jsme konečně, opření o sovětskou frakci demokratické konference, že termín svolání sjezdu byl stanoven. Byl to 25. říjen. Toto datum nabylo pro dějiny Ruska svrchovaného významu. Předem svolali jsme do Petrohradu sjezd sovětů severního území s vyloučením baltického loďstva a města Moskvy. Na tomto sjezdu měli jsme stabilní většinu. Zajistili jsme si jisté krytí na pravici ve formě frakce levých sociálních revolucionářů a položili jsme tak organizačně prvý základní kámen k říjnovému povstání.

POKUS ODSTRANITI PETROHRADSKOU POSÁDKU

Ale mnohem dříve, před sjezdem severního sovětu, došlo k události, která v dalším politickém boji měla hrát svrchovaně důležitou úlohu. Počátkem října objevil se ve schůzi petrohradského výkonného výboru zástupce sovětu u generálního štábu petrohradského vojenského okresu a učinil sdělení, že z generálního štábu žádá se odeslání dvou třetin petrohradské posádky na frontu. K čemu? Na ochranu Petrohradu. Odeslání nemělo se státi hned, ale s přípravami musilo se ihned započítí. Generální štáb žádal na petrohradském sovětu schválení tohoto projektu. Napnuli jsme sluch. Koncem srpna rovněž odstraněno bylo z Petrohradu zcela nebo z části pět petrohradských revolučních pluků. To se stalo tehdy k žádosti bývalého šéfa generálního štábu Kornilova, který právě v oněch dnech zbrojil proti Petrohradu kavkazskou divizi, aby jednou pro vždy zúčtoval s revolučním hlavním městem. Tak měli jsme již zkušenost s těmito čistě politickými přesuny pluků pod záminkou vojenských operací. Chci předem říci, že po říjnové revoluci z dokumentů, jež staly se známými, vyšlo úplně a zřejmě najevo,

že projektované odstranění petrohradské posádky nemělo s vojenskými cíli nic společného a že hlavnímu veliteli Duchoninovi bylo proti jeho vůli vnuceno, a sice nikým jiným než Kerenským, který tak se snažil zbavit hlavní město nejrevolučnějších vojáků, tj. těch, kteří vůči němu byli naladěni co nejnepřátelštěji. Ale tehdy, na počátku října, vyvolalo naše podezření nejprve bouři patriotického rozhořčení. Generální štáb naléhal: Kerenský dále nečekal, jemu hořela půda pod nohama. Nedali jsme na svoji odpověď dlouho čekat. Hlavnímu městu hrozilo rozhodně nebezpečí a otázka obrany Petrohradu stála před námi v celém ohromném významu. Ale po zkušenostech z aféry Kornilovy, po slovech Rodzianka o spásě německého obsazení – odkud po všem tom měla tu být důvěra, že Petrohrad nebude úmyslně vydán Němcům, aby byl potrestán za svého vzpurného ducha. Výkonny výbor zdráhal se přímo akceptovat slepě rozkaz o odstranění dvou třetin posádky. Musíme dříve zkoumat – prohlašovali jsme – zdali tento rozkaz je vskutku diktován vojenskými úvahami a k tomu je nutno vytvořit orgán pro zkoumání. Tak vznikla myšlenka vytvořit vedle vojenské sekce sovětu, tj. politického zastoupení posádky, čistě operativní orgán ve formě revolučního vojenského výboru, který později nabyl tak ohromné moci a fakticky stal se nástrojem říjnového převratu. Jest nepochybné, že jsme v oněch hodinách, když jsme postavili do popředí myšlenku vytvoření takového orgánu, v němž spojovat se měly nitky čistě revolučního vedení petrohradské posádky – si byli úplně vědomi toho, že právě tento orgán by mohl být nedocenitelným revolučním nástrojem. Byla to doba, kdy jsme již otevřeně kráčeli vstříc povstání a organizačně jsme je připravovali.

Dne 25. října měl se konati, jak řečeno, všeruský sjezd sovětů. Nemohlo být žádné pochybnosti, že sjezd vysloví se pro předání vládní moci sovětům. Ale takové usnesení musilo být neprodleně uskutečněno, jinak neznamenal nic více než nedůstojnou platonickou demonstraci, logika věci žádala, abychom povstání stanovili na 25. říjen. Právě tak tomu rozuměl všecken měšťácký tisk. Osud sjezdu závisel v prvé řadě na petrohradské posádce. Umožní nyní posádka Kerenskému, aby sjezd sovětů obklíčil a zrozhnal ho pomocí několika set nebo tisíc praporčků, poddůstojníků a desátníků? Již pokus – odstranění posádky – neznamenal-li tolik, jakožto se chystá rozpustit sjezd sovětů? Bylo by to také podivné, kdyby toho vláda neudělala, když viděla, jak my otevřeně, před tvář celé země, mobilizujeme síly sovětů, abychom koaliční vládě zasadili smrtelnou ránu.

Tímto způsobem rozvíjel se v Petrohradě tento konflikt v otázku osudu posádky. Předem zaměšnávala tato otázka co nejživěji všechny vojáky. Ale také dělníci měli pro tento konflikt nejživější zájem, ježto se obávali, že po odstranění posádky budou praporčkové a kozáci pohubeni. Konflikt nabýval tímto způsobem mimořádně ostrého charakteru a odehrával se na půdě, která byla pro vládu Kerenského krajně nepřiznivá.

Souběžně s tím odehrával se dříve již charakterizovaný boj o svolání všeruského sjezdu sovětů; při tom proklamovali jsme jménem petrohradského sovětu a severního provinciálního sjezdu otevřeně, že druhý sjezd sovětů musí vládu Kerenského svrhnouti a státi se samojediným pánem Ruska. Povstání bylo již fakticky v proudě. Odehrávalo se před celou veřejností, před očima celé země.

Během měsíce října velkou úlohu hrála ve vnitřním životě naší strany otázka povstání. Lenin, který se skrýval ve Finsku, vyzýval v nesčetných dopisech vytváre k rozhodnější taktice. Ze zdola to vělo, rostla nespokojenost, že strana bolševiků, která na petrohradském sjezdu měla většinu, nevyvozuje praktických důsledků z vlastních svých hesel. Dne 10. října konala se tajná schůze ústředního výboru naší strany za přítomnosti Lenina. Na denním pořádku byla otázka povstání. Většinou všech hlasů proti dvěma byla přijata rezoluce, že jediným prostředkem zachrániti revoluci a zemi před konečným rozvratem je povstání, které předati má celou vládní moc do rukou sovětů.

DEMOKRATICKÝ SOVĚT A PŘEDPARLAMENT

Demokratický sovět, který se oddělil od demokratické konference, nasál do sebe celou její nemohoucnost. Staré sovětské strany, sociální revolucionáři a menševici, vytvořily v tomto sovětu pro sebe umělou většinu, ale vyhradně a jedině, aby projevily tím zřetelněji svou politickou chabost. Za kulisami sovětu Ceretelli vedl zmatené vyjednávání s Kerenským a se zástupci »censových živlů«, jak počínal se v sovětech ujmáti výraz, aby »urážlivého slova« buržoasie bylo se vystřiháno. Z práva

Ceretelliho o průběhu a výsledku vyjednávání tvořila jistého druhu pohřební řeč nad celým obdobím revoluce. Vyšlo najevo, že ani Kerenský, ani censové živly nechtěly převzít na sebe odpovědnost za novou polozastupitelskou instituci. Na druhé straně nepodařilo se najít mimo stranu kadetů žádných tak zvaných »fádně« sociálně pracujících osobností.

Organizátoři podniku musili tedy v obou bodech kapitulovati, a kapitulace byla tím význačnější, že demokratická konference svolána byla právě k tomu, aby odstranila neodpovědný režim – při tom odmítla konference cestou formálního hlasování koalici s kadety. Na několika zasedáních demokratického sovětu, jež se konala před převrácením, zavládla atmosféra plná napětí a naprosté nedělnosti. Sovět neobrázel postup revoluce, nýbrž rozklad stran, které se opožďovaly za revolucí. Ještě během demokratické konference nadhodil jsem v naší stranické frakci otázku, nemáme-li konferenci demonstrativně opustiti a demokratický sovět bojkotovati. Akcí mělo býti masám ukázáno, že »prostředníci« zavedli revoluci do slepé uličky. Boj o vytvoření sovětské vlády mohl býti veden jedině čistě revoluční cestou. Moc musila býti uchválena těm, kdož k pozitivním činům byli neschopni a kdož čím dále tím více ztráceli schopnosti tvořiti aktivně, byť i jen negativně, zabraňováním. Musili jsme svou politickou cestu, která vedla k mobilizaci sil sovětů přes všeruský sjezd sovětů a povstání, postavit proti jejich cestě, která vedla uměle shledaným předparlamentem a podmíněně konstitučním shromážděním. To státi se mohlo jen zjevným rozchodem s onou institucí, která vytvořena byla Ceretelím a jeho soudruhy ve smýšlení, rozchodem, který se odehrál před očima všeho lidu, dále soustředěním celé pozornosti a všech sil pracující třídy k instituci sovětů. Z toho důvodu právě jsem navrhl, aby sál demonstrativně byl opuštěn a aby v továrnách a v plucích zahájena byla revoluční agitace proti pokusům oblouditi revoluční vůli lidu a svěsti vývoj revoluce zase do vod paktování s buržoasií. V tomto smyslu vyslovil se také Lenin, od něhož jsme několik dní nato dostali dopis. Špičky strany v této otázce ještě kolísaly. Červencové dny zanechaly ve vedení strany hlubokou stopu. Veliká masa dělníků a vojáků zotavila se z červencové porážky mnohem dříve než mnozí z vedoucích soudruhů, kteří od předčasného náporu mas obávali se nezdaru revoluce vůbec. Ve frakci demokratické konference získal jsem pro svůj návrh 50 hlasů, proti němu bylo 70 hlasů, které se vyslovily pro součinnost v demokratickém sovětu. Zkušenosti této součinnosti byly však toho druhu, že levé křídlo strany brzy posílilo. Stalo se až příliš zjevným, že kombinacemi, hraničícími na podvod, které měly za úkol zabezpečiti censovým živlům další řízení revoluce pomocí prostředníků, diskreditovaných v nižších vrstvách lidových, nenalezne se východisko ze slepé uličky, v níž se octla revoluce chabostí maloměstské demokracie. V době, kdy demokratický sovět, doplněný censovými živly, proměnil se v předparlament, bylo v naší straně již pevně usnesení s touto institucí se rozejíti.

SOCIÁLNÍ REVOLUCIONÁŘI A MENŠEVICI

Stáli jsme před otázkou, budou-li či nebudou-li nás následovati na této cestě leví sociální revolucionáři. Tato skupina byla právě ve stádiu vzniku, ale toto vznikání postupovalo podle našeho stranického měřítka příliš pozvolna a váhavě. Na počátku revoluce strana sociálních revolucionářů dominovala v celém oboru politického života. Sedláci, vojáci, ba dokonce i dělníci hlasovali v masách lidu pro sociální revolucionáře. Strana na nic takového nebyla připravena a více než jedenkrát se zdálo, jako by ve vlnách svého úspěchu měla utonouti. Až na skupiny čistě kapitalistické, velkostatkářské a na censové živly vzdělanců hlasovalo všechno pro revoluční »národniky«. To zplna odpovídalo počátečnímu stádiu revoluce, jelikož třídní hranice nebyly ještě ostře odloučeny, a snaha po tak zvané jednotné revoluční frontě docházela svého vrcholu v mlhavém programu oné strany, která brala pod svá křídla jak dělníka, který se obával odtrhnouti se od selského stavu, tak rolníka, který hledal půdu a svobodu, a konečně intelektuála, který se snažil je oba dva řídit, a úředníka, který hleděl se novému režimu přizpůsobiti.

Když Kerenský, který v době carismu býval »trudovikem«, po úspěchu revoluce přešel k sociálním revolucionářům, vzrůstala popularita této strany tím více, čím vyšších stupňů Kerenský ve vládě dosupoval. Ze samého respektu vůči ministru války (nebyl vždycky čistě platonický) pospíšilo si mnoho generálů a plukovníků přihlásiti se do strany bývalého teroristy. Staří sociální revolucionáři

revolučního rázu hleděli již tehdy s jistým nepokojem na stále vzrůstající počet »břežnových sociálních revolucionářů«, to jest takových členů strany, kteří teprve v březnu odhalili v sobě revolučního ducha »národníků« – tedy teprve, když revoluce svrhla starý režim a revoluční národníky postavila v čelo vlády. Takovým způsobem zahrnovala v sobě tato strana v rámci své bezohlednosti nejen vnitřní rozpory vyvíjející se revoluce, nýbrž také opoždilé předsudky selských mas, jakož i sentimentalismus, bezpáteřnost a štrebrovství vzdělaných vrstev. Bylo úplně zřejmé, že strana v této formě nemůže dlouho trvat. V ideovém smyslu jevila se od počátku bezmocnou.

Politicky vedoucí roli měli menševici. Tito prošli školou marxismu a převzali jisté metody a zvyklosti, které jim byly nápomocny, aby se v politické situaci tak dalece orientovali, že mohli smysl odehrávajícího se třídního boje falšovat a za daných podmínek v nejvyšším možném stupni zabezpečovat hegemonii liberální buržoasie. To byla také příčina, proč menševici, přímí přímluvčí za právo buržoasie na vládní moc, se tak rychle vypořádávali a v době říjnového převratu dospěli takřka k pouhému nic.

Sociální revolucionáři ztráceli rovněž víc a více vliv – nejprve mezi dělníky, pak v armádě a konečně také na venkově. Ale číselně byli v době říjnového povstání stranou ještě velmi mocnou. Strana ta byla však třídními protivami uvnitř rozežrána. V protivě k pravému křídlu, které v osobách srchované šovinistických žvlů, jako Avxentěva, Breško-Breškovské, Savinkova a jiných, přešli do tábora kontrarevoluce, vytvořilo se levé křídlo, které se snažilo zachovati spojení s pracujícími masami. Nehledíme-li ke skutečnosti, že sociální revolucionář Avxentěv ve své vlastnosti jako ministr vnitra dal zatýkati selské agrární výbory pro jich svémocné řešení agrární otázky, tedy výbory, které sestávaly ze sociálních revolucionářů, jeví se nám dosah »protiv« v lůně této strany dostatečně jasným.

Ve středu stál tradiční vůdce strany Černov. Zkušený spisovatel, sčtělý v socialistické literatuře, s mnoha zkušenostmi v boji s frakcí. Zůstal nezměněn v čele své strany v dobách, kdy život strany odehrával se v kruzích emigrantů v cizině. Revoluce, která svou prvou nerozlišující vlnou vyzvedla stranu sociálních revolucionářů na netušenou výši, vyzvedla čistě automaticky také Černova do výše, ale – jak se zdálo jen proto, aby odhalila jeho úplnou nemohoucnost i v kruzích vedoucích politiků prvního období. Nevinné prostředky, které Černovovi zabezpečovaly v kruzích národníků převahu, projevíly se na vahách revoluce příliš lehkými. Obmezil se na to, že nečinil závazných usnesení, že se vyhýbal všem kritickým případům, že vyčkával, nemíchal se do věcí. Taktika tohoto druhu zabezpečovala mu prozatím střední postavení mezi oběma stále více se rozcházejícími křídly. Ale zachovati nadále jednotu strany nebylo již možné. Savinkov, bývalý terorista, zúčastnil se povstání Kornilovova, žil v dojemné shodě s kontrarevolučářskými kruhy kozáckých důstojníků a připravoval útok proti petrohradským vojákům a dělníkům, v jejichž středu se nalézal dostatečně velký počet levých sociálních revolucionářů. Savinkov padl jako oběť levého křídla: centrum vyloučilo ho ze strany; neodvážilo se však zvednouti ruku proti Kerenskému. V předparlamentě projevila se celá rozháranost strany: tři skupiny vystupovaly samostatně, byť i pod praporem jedné a téže strany. Při tom žádná skupina přesně nevěděla, co chce. Formální nadvláda této strany v konstitučním shromáždění byla v znamena jen pokračování v politické ochablosti.

VYSTOUPENÍ Z PŘEDPARLAMENTU – HLAS FRONTY

Dříve než jsme vystoupili z předparlamentu, v němž podle politické statistiky Kerenského a Ceretelliho směli jsme činiti nárok na 50 křesel, měli jsme se skupinou levých sociálních revolucionářů předporadu. Odmítli nás následovati pod záminkou, že musí teprve v praxi před rolnictvem odhaliti celou nedostatečnost předparlamentu. »Považujeme za nutné vás varovat,« pravil jeden z vedoucích levých sociálních revolucionářů, »chcete-li z předparlamentu vystoupiti, abyste ihned táhli na ulici do otevřeného boje, tož s vámi nepůjdeme.« Městácký smířující tisk vinil nás, že právě proto chceme předparlament povaliti, poněvadž se snažíme vytvořiti revoluční situaci. Ve schůzi naší frakce v předparlamentě bylo usneseno na levé sociální revolucionáře nečekati, nýbrž postupovati samostatně. Prohlášení naší strany, ohlášené s tribuny předparlamentu, v němž se dovozovalo, proč se rozcházíme s touto institucí, bylo přijato skupinami většiny s řevem bezmocné nenávisti. V petrohradském sjezdu deputovaných, na němž naše vystoupení z předparlamentu schváleno bylo

zdrucující většinou, prohlásil nám vůdce malé skupiny menševiků – internacionalistů Martov, že naše vystoupení z prozatímního »sovětu republiky« (to bylo oficiální pojmenování této málo vážené instituce) mělo by smysl jen tehdy, kdybychom měli v úmyslu přejítí bezprostředně k otevřenému útoku. Věci však byly tak, že my právě to jsme také měli na mysli. Obhájíci liberální buržoasie měli pravdu, když nás obviňovali, že se snažíme vytvořit revoluční situaci. V otevřeném povstání a přímém uchopení moci viděli jsme jediné východisko ze situace. Zase, jako ve dnech červencových, mobilizovány byly proti nám tisk a jiné orgány tzv. veřejného mínění. Z červencových arsenálů vytaženy byly otrávené střely, které po dnech kornilovských prozatím tam byly uloženy. Marná snaha! Masy lidu proudily nezadržitelně k nám, jejich nálada rostla od hodiny k hodině. Ze zákopů přicházeli opět a opět delegáti. »Jak dlouho ještě,« tak mluvili ve schůzi petrohradského sovětu, »bude se tato neudržitelná situace udržovat? Vojáci vám prostřednictvím nás vzkazují: nebudou-li do 1. listopadu podniknuty rozhodující kroky v mírovém jednání, pak zákopy se vyprázdní a celá armáda vrhne se na zázemí.« Takové rozhodnutí chystalo se vskutku rozsáhlou měrou na frontě. Mezi vojáky kolovaly letáky, jimi samými zhotovené, ve kterých byli vyzýváni, aby nesetvali v zákopech děle, než napadne první sněh. »Zapomněli jste na nás,« volali deputovaní ze zákopů ve schůzích sovětu. »Nenacházíte-li žádného východiska ze situace, přijdeme my sami sem a rozeženeme své nepřátele pažbami pušek – ale pak také vás s nimi!« – Během několika týdnů stal se petrohradský sověť přitěžlivým střediskem celé armády. Po převratu v jeho vedoucím směru a nové volbě předsednictva vzbudily jeho resoluce u vyčerpaných a zoufalých vojsk na frontě naději, že východisko praktické lze naléztí jedině na cestě navrhované bolševiky. Tím bylo: Vyhlášení tajných smluv a nabídka okamžitého klidu zbraní na všech frontách. »Tvrdíte, že vládní moc musí přejítí do rukou sovětů – nuže chopte se této moci! Obáváte se, že fronta vás nechá na holičkách. Zanechte svých pochybností – velká masa vojáků zdrucující většinou stojí na vaší straně.«

Zatím přistříhoval se konflikt, vznikly z otázky setrvání posádky, stále více. Téměř denně shromažďovaly se konference posádky, výborů setnin, pluků a velitelstev. Vliv naší strany na posádku byl trvale a neomezeně upevněn. Generální štáb petrohradského rajonu nalezal se ve stavu krajní bezradnosti. Brzy snažil se navázati s námi skutečné styky, brzy nám vyhrožoval – podněcován jsa předáky ústřední exekutivy – represáliemi.

KOMISAŘI VOJENSKO-REVOLUČNÍHO VÝBORU

Byla učiněna již zmínka o vojensko-revolučním výboru, ustaveném při petrohradském sovětu, který de facto zamýšlen byl jako sovětský štáb petrohradské posádky v protivě ke generálnímu štábu Kerenského. »Ale existence dvou generálních štábů je nepřijatelná,« poučovali nás doktrinářským způsobem zástupci stran smířujících. »Je však přípustná situace, ve které posádka nedůvěřuje oficiálnímu generálnímu štábu a chová obavy, že odstranění vojáků z Petrohradu diktováno je novým kontrarevolučním podnikem?« opáčili jsme my. »Vytvoření druhého generálního štábu znamená revoltu,« odpovídalo se nám zprava. »Váš vojensko-revoluční výbor bude mítí mnohem méně za úkol přezkoumání operačních plánů a opatření vojenských úřadů, jako spíše přípravu a provedení povstání proti nynější vládě.« – Tato námitka byla úplně oprávněná. Ale právě proto nikoho neděsila. Převážná většina sovětů byla si vědoma nutnosti svržení koaliční vlády. Čím obsírněji menševici a sociální revolucionáři dokazovali, že vojensko-revoluční výbor nevyhnutelně promění se v orgán povstání, s tím větší ochotou podporoval petrohradský sověť tento nový bojový orgán.

Prvním činem vojensko-revolučního výboru bylo dosazení komisařů do všech částí petrohradské posádky a do všech důležitých institucí hlavního města a jeho okolí. Z nejrůznějších stran docházela nás sdělení, že vláda, nebo správněji řečeno vládní strany energicky organizují a ozbrojují své síly. Z nejrůznějších – stejně státních jako soukromých – skladišť zbraní byly vynášeny pušky, revolvry, strojní pušky a náboje, jimiž ozbrojování byli praporčíci, studenti a vůbec měšťácká mládež. Pak musilo býtí neprodleně přikročeno ku preventivním opatřením. Do všech vojenských skladišť dosazení byli komisaři. Téměř bez odporu stali se títo pány situace. Ovšem, velitelé a držitelé skladišť zbraní učinili pokus komisarý neuznati, ale bylo třeba obrátiti se jen na výbor vojáků a zřizenců libovolné instituce a

odpor byl ihned zlomen. Zbraně byly později vydávány jen ještě na poukaz našich komisářů.

Pluky petrohradské posádky měly již dříve své komisary, ale ti byli stanoveni ústředním výkonným výborem. Zmínil jsem se již, že po červnovém sjezdu sovětů a obzvlášť po demonstraci z 18. června, která ukázala stále rostoucí moc bolševiků, smířující strany vytlačily petrohradský sověť téměř úplně z praktického vlivu na běh událostí v revolučním hlavním městě. Vedení petrohradské posádky soustřeďovalo se v rukou ústředního výkonného výboru. Úloha byla však ta, prosadit všude komisary petrohradského sovětu. Toho dosaženo bylo za účinné součinnosti mas vojáků. Ku konci tábora, na němž vystupovali řečníci různých stran, prohlášoval jeden pluk po druhém, že uznává pouze komisary petrohradského sovětu a bez jich usnesení že neučiní ani kroku.

Při dosazení těchto komisářů hrála vojenská organizace bolševiků značnou roli. Předě dny červencovými rozvinula obrovskou agitační práci. 5. července batalion automobilistů, dopravený Kerenským do Petrohradu, demoloval vilu zvanou Kšeinskaja, ve které se nalézala vojenská organizace naší strany. Hlavní ředitelé naší vojenské organizace a mnoho jejich členů bylo zatčeno, tisk byl potlačen, tiskárny pobořeny. Jen pozvolna učinila organizace svůj aparát opět schopným užívání, tentokrát však cestou konspirační. Ciferně zaujímal jen skrovnou část petrohradské posádky, v celku několik set mužů. Ale mezi nimi nalézalo se mnoho odhodlaných lidí ze sboru automobilistů, vojáci oddaní bezpodmínečně revoluci a mladí důstojníci; byli to z největší části poddůstojníci, kteří v červenci a v srpnu prošli vězení Kerenského. Ti všichni dali se do služeb revolučnímu vojenskému výboru. Byli pak také postaveni na nejzodpovědnější a nejnebezpečnější místa.

Nyní jistě zbytečno podotýkat, že jmenovitě členové vojenské organizace naší strany přijali myšlenku okamžitého povstání v říjnu s mimořádnou opatrností a dokonce s jistou skepsí. Semknutý charakter organizace a její oficiální vojenský ráz měly vliv na její vedoucí činitele v tom smyslu, že přeceňovali čistě technické a organisátorské prostředky povstání – a z tohoto hlediska byli jsme rozhodně slabšími. Naše síla spočívala v revolučním nadšení mas a v jejich ochotě bojovat pod našimi prapory.

STOUPÁNÍ PŘÍVALU

Vedle organizační práce prováděla se prudká agitace. Bylo to období ustavičných táborů v továrnách, v cirku »Moderna« a »Ciniselli«, v klubech a kasárnách. Každá zmínka o povstání vyvolávala bouři potlesku a nadšených vykřiků. Měšťácký tisk přispíval mnoho k náladě všeobecného neklidu. Rozkaz továrně na střelivo v Sestrorjecku, aby rudé gardě vydáno bylo 5000 pušek, mnou podepsaný, vyvolal v měšťáckých kruzích nepopsatelnou paniku. Všude mluvilo a psalo se o všeobecném krveprolití, které pry se chystá. To přirozeně nezabránilo dělníkům zbrojovky v Sestrorjecku, aby vydali zbraně rudým gardistům. Čím více měšťácký tisk proti nám šval a nás ostouzel, tím vášnivější byla odpověď mas na naši výzvu. Oběma stranám bylo stále jasnějším, že krize během nejbližších dnů musí dojít rozřešení. Tisk sociálních revolucionářů a menševiků bil na poplach. »Revoluce je ve svrchovaném nebezpečí!« – »Chystá se opakování červencových dnů, ale na širší základně a tedy také s mnohem nebezpečnějšími následky!« – Gorkij prorokoval den ze dne ve svém listě »Novaja Žizň« nadcházející zánik veškeré kultury. Socialistické zbarvení ohromně rychle spadalo s měšťácké inteligence, jakmile se blížil přísný režim dělnické diktatury. Zato však s nadšením pozdravili komisary vojensko-revolučního výboru vojáci i nejpозdilejších pluků. Dokonce od kozáckých kontingentů a od socialistické menšiny praporčiků přicházeli k nám delegáti. V případě otevření srážky slibovali nám při nejmenším neutralitu svých těles. Vláda Kerenského visela zjevně ve vzduchu.

Štáb rajonu vešel s námi ve vyjednávání a navrhl nám kompromis. Abychom změřiti mohli sílu odporu nepřítelova, vstoupili jsme ve vyjednávání. Ale generální štáb byl nervosní: brzy konejšil, brzy hrozil a prohlášoval dokonce naše komisary za neplatné, což ostatně nevykonávalo nejmenšího vlivu na jejich činnost. V souhlase s generálním štábem dosadil ústřední výkonný výbor za hlavního komisáře v petrohradském vojenském okrese Malevského a vyslovil velkomyšlně svou ochotu uznat

naše komisary – pod podmínkou, že se podrobí tomuto hlavnímu komisaři. Tento návrh byl námi odmítnut a vyjednávání přerušeno. Vážení menševici a sociální revolucionáři přicházeli k nám jako zprostředkovatelé, konejšili, hrozili a prorokovali náš zánik a zánik revoluce vůbec.

DEN PETROHRADSKÉHO SOVĚTU

Ústav Smolný nalézal se v oné době již v rukou petrohradského sovětu a naší strany. Menševici a praví sociální revolucionáři přenesli svou politickou činnost do paláce Mariánského, kde předparlament právě narozený ležel v posledním tažení. Kerenský vystoupil v předparlamentě s velkou řečí, ve které za bouřlivého potlesku měšťáckého křídla snažil se skřípavými vyhrůzkami skrýt svou malomoc. Generální štáb učinil ještě poslední pokus odporu. Poslal všem částem posádky výzvu, aby z každého vojenského tělesa byli vysláni dva delegáti za účelem jednání o odstranění vojska z hlavního města. Porada stanovená na 22. říjen o 1 hodině odpoledne. Pluky uvědomily nás ihned o této výzvě. Svolali jsme telefonicky poradou posádky na 11 hodin dopoledne. Část delegátů dostavila se však přece do generálního štábu, avšak jen proto, aby tam dala prohlášení, že bez usnesení petrohradského sovětu neučiní ani krok. Porada posádky potvrdila téměř jednomyslně svou věrnost vojensko-revolučnímu výboru. Námitky vzneseny byly jen se strany oficiálních zástupců bývalých sovětských stran, ale nenalezly u delegátů pluků žádného ohlasu. Úsilí generálního štábu ukázalo nám jen tím zřetelněji, že stojíme na pevné půdě. Na prvním místě byl povolžský pluk, onen pluk, který v noci ze 4. července za zvuků své plukovní hudby opustil palác Taurický, aby zdolal bolševiky.

Jak již učiněna zmínka, měl ústřední výkonný výbor ve svých rukou pokladnu petrohradského sovětu a jeho publikace. Pokus, zmocnit se i jen jediné z těchto publikací, nevedl k ničemu. Od konce září podnikli jsme řadu kroků, abychom vybudovali samostatný časopis petrohradského sovětu. Ale všechny tiskárny byly obsazeny a jejich majitelé nás bojkotovali, podporováni jsouce ústředním výkonným výborem. Tak usnesli jsme se uspořádati »Den petrohradského sovětu«, abychom rozvinuli ve velkých rysech agitaci a sbírali peněžní prostředky na časopis. Tento den stanoven byl dva týdny napřed na 22. říjen; spadal tedy do okamžiku otevřeného povstání.

Nepřátelský tisk ujišťoval s bezpečností, že 22. října v ulicích Petrohradu dojde k ozbrojenému povstání bolševiků. Ze povstání bude, – o tom nepochybovala živá duše. Odpůrci snažili se jen ještě uhadnouti datum. Pronášeny byly domněnky, prorokovalo se a byly činěny pokusy, vynutiti na nás touto cestou buď popření nebo potvrzení zpráv. Ale sověť kráčet klidně a jistě kupředu a nevcházal na řev veřejného mínění buržoasie. Den 22. října stal se dnem přehledky sil proletářské armády. Měl skvělý průběh v každém ohledu. Přes všechno varování zprava, že v ulicích Petrohradu poteče krev proudy, hrnuly se masy lidu na tábory petrohradského sovětu v davech. Všechny řečnické síly byly uplatněny. Všechny veřejné ústavy byly přeplněny. Po několik hodin nepřetržitě konaly se tábory. Jako řečníci vystoupili: stoupenci naší strany, delegáti sjezdu sovětů, zástupci fronty, leví sociální revolucionáři a anarchisté. Všechny budovy veřejných ústavů přeplněny byly davy dělníků, vojáků a lodníků. Taková shromáždění dokonce i za revoluce v Petrohradě jen zřídka se konala. Také značná část maloměšťáctva stržena byla ve hnutí, spíše poštvána než poděšena křikem, varováním a štvanicí měšťáckého tisku. Desetitisíce lidí zaplavilo budovu Lidového domu, valilo se jejími průjezdy a přepřlovalo sály. Na železných sloupech visely jako obrovské vinné hrozny a úponky girlandy lidských hlav, rukou a nohou. Vzduch nabit byl elektrickým napětím, jaké vyznačuje nejkritičtější momenty revoluce. Volalo se: »Pryč s vládou. Kerenského!« – »Pryč s válkou!« – »Celou vládní moc sovětům!«. Vůči těmto obrovským zástupům lidu neodvážil se ze středu tehdejších sovětských stran ani človíček nějakého slova odporu. Petrohradský sověť úplně ovládl. Kampaň byla vlastně již vyhrána. Zbývalo jen ještě zasaditi ilusorní vládě poslední vojenskou ránu.

DOBYTÍ KOLÍSAVÝCH KONTINGENTŮ

Nejopatrnější mezi námi si vypravovali, že jsou ještě kontingenty, které nejsou pro nás: kozáci, jízdecký pluk, pluk Semenova, automobilisté. K těmto kontingentům vysláni byli komisaři a agitátoři.

Jejich zprávy zněly naprosto uspokojivě. Atmosféra, rozžhavená do běla, zachvátila naskrz všechno a dokonce nejkonzervativnější živly armády neměly žádné možnosti, postavit se na odpor všeobecné náladě petrohradské posádky. Byl jsem na táboru pluku Semenova, jenž se konal pod širým nebem. Pluk Semenova považován byl za nejlepší oporu vlády Kerenského. Na tábor dostavili se nejváženější řečníci pravého křídla. Přimkli se na konzervativní pluk gardy jako na poslední oporu koaliční vlády. Nebylo to nic platné. Zdrucující většinou vyslovil se pluk pro nás a nepřipustil bývalé ministry prostě ke slovu. Ony skupiny, které pracovaly ještě proti heslům sovětu, složeny byly z největší části z důstojníků, z jednoročních dobrovolníků, z měšťácké inteligence a polointeligence. Masy dělníků a rolníků byly zcela na naší straně. Rozhraničení událo se ostře taženou sociální čarou.

Ústřední vojenskou základnou Petrohradu jest Petropavelská pevnost. Dosadili jsme tam za velitele mladého důstojníka. Ukázalo se, že byl na místě a ovládl situaci v několika hodinách. Pravoplatní páni pevnosti ustoupili, vyčkávající, stranou. Za spolehlivý živel patlili pro nás vojáci od automobilů, kteří v červenci v zámku Kšeinskaja nalézající se vojenskou organizaci naší strany pobořili a tento zámek obsadili. Dne 23. jel jsem kolem 2. hodiny odpolední do pevnosti. Řečníci pravého křídla byli krajně opatrní a vyhybaví; vyhybali se tvrdošíjně otázce osoby Kerenského, kdežto jméno Kerenského u vojáků vyvolávalo pokaždé hlasy protestu a pobouření. Nás poslouchali, za námi šli. Ke 4. hodině odpolední shromáždili se automobilisté v sousedství cirkusu »Moderna« ke schůzi praporu. Jako řečník vystoupil tam mezi jinými hlavní bytovatel Paradělov. Mluvil s krajní opatrností. Daleko za námi byly dny, kdy oficiální a oficiální řečníci nemluvíli o dělnické straně jinak než jako o bandě zrádců a natáčů německého císaře. Zástupce generálního štábu přistoupil ke mně: »Ale, prosím vás, my se musíme přece nějak dohodnouti.« Ale bylo již příliš pozdě. Po debatě rozhodl se prapor většinou proti asi 30 hlasům na předání vlády sovětům.

POČÁTEK POVSTÁNÍ

Vláda Kerenského zmítala se bezhlavě sem tam. Z fronty přivolány byly dva nové prapory automobilistů a baterie ostřelujících letadla. Byl učiněn také pokus přivolati tělesa jízdy... Automobilisté vyslali s cesty petrohradskému sovětu telegram: »Vedou nás do Petrohradu, nevíme k čemu, prosíme o vysvětlení.« – Příkladali jsme jim, aby se zastavili a vyslali delegaci do Petrohradu. Delegáti přišli a prohlásili nám ve schůzi sovětů, že prapor stojí zplna na naší straně. To vyvolalo bouři nadšení. Prapor byl poukázán, aby ihned vtáhl do hlavního města. Počet delegátů z fronty rostl den ze dne. Přicházeli, dotazovali se o stavu věcí, přijímali od nás literaturu a vraceli se na frontu, aby tam šířili poselství, že petrohradský sověť bojuje za vládu dělníků, vojáků a rolníků. Základy budou vás podporovati, pravili nám. Staré výbory vojenské, které během posledních čtyř, pěti měsíců nedoznaly žádných nových voleb, vysílaly k nám depeše plně vyhrůžek, které však nikoho neděsily. Věděli jsme, že výbory byly masám vojáků přinejmenším tak cizí, jako ústřední výkonný výbor místním sovětům.

Vojensko-revoluční výbor dosadil na všechna nádraží komisary. Ti sledovali pozorně příjždějící a odjíždějící vlaky a obzvláště přesuny vojska. Byla zavedena nepřetržitá služba telefonní a automobilní s přiléhajícími městy a s jich posádkami. Všechny sověty, přimykající se k Petrohradu, byly zavazány dbáti pozorně toho, aby do hlavního města nepřibyla žádná kontrarevoluční nebo – správněji – žádná vojska vládou oklamaná. Nižší personál nádražní a dělníci uznali ihned naše komisary. Na telefonní stanici nastaly 24. října obtíže. Nedostali jsme již žádného spojení. Stanice byla obsazena praporečky, pod jejichž ochranu se daly telefonistky, v opozici proti sovětům. To bylo první znamení dostavující se sabotáže. Vojensko-revoluční výbor vyslal na telefonní stanici oddělení vojáků a postavil u vchodu dvě malá děla. Tak počalo přejímání držby vládních orgánů. Námořníci a bílí gardisté obsadili malými posádkami telegraf, poštovní úřad a jiné úřady. Byla učiněna opatření, aby dobytá byla státní banka. Středisko vlády, ústav Smolný, proměněno bylo v pevnost. Na půdě nalézalo se ještě, jako dědictví po starém ústředním výkonném výboru, několik tuctů strojních pušek; ale byly zanedbány a nebylo u nich znalé obsluhy. Vydali jsme rozkaz, aby se do Smolného odebralo oddělení strojních pušek. Časně z rána valili již vojáci za dunivého lomuzu své strojní pušky po kamenném dláždění dlouhých a polotemných chodeb ústavu Smolného. Ze dveří vyhlížely udivené nebo poděšené tváře několika málo

sociálních revolucionářů a menševiků, kteří ve Smolném ještě zbyli.

Sověť shromažďoval se ve Smolném denně právě tak jako konference posádky.

Ve třetím poschodí Smolného, v malém nárožním pokojíku, zasedal v permanenci vojensko-revoluční výbor. Zde sbíhaly se všechny zprávy: o přesunu vojsk, o náladě mezi vojáky a dělníky, o agitaci v kasárnách, o vytržnostech pogromistů, o poradách měšťáckých politiků, o životě v Zimním paláci, o plánech bývalých sovětských stran. Se všech stran dostavovali se zpravodajové. Přicházeli dělníci, důstojníci, domovníci, socialisticky smýšlející praporčíci, služebné dívky, dámy. Mnozí vypravovali čirý nesmysl, jiní zase podávali vážné a cenné zprávy. Blížil se rozhodující okamžik. Bylo jasno, že nelze zpět.

Dne 24. října večer objevil se Kerenský v předparlamentě a žádal schválení represivních opatření proti bolševikům. Ale předparlament nalezal se ve stavu smutné bezhlavosti a úplného rozvratu. Kadetí přemlouvali právě sociální revolucionáře, aby přijali rezoluci o důvěře, napravo stojící sociální revolucionáři vykonávali nátlak na střed, střed kolísal, »levé« křídlo provádělo politiku parlamentární oposice. Po mnoha poradách, sporech a mnohém kolísání sem a tam prošla rezoluce levého křídla, která odsuzovala povstalecké hnutí sovětů; odpovědnost za toto hnutí byla však svalována na protidemokratickou politiku vlády. Poštou docházely v tuctech dopisy, které nám podávaly zprávy o rozsudcích smrti, které vyneseny byly proti nám, o pekelných strojích, o chystaném dynamitovém útoku na ústav Smolný atd. Měšťácký tisk, řval divoce, nenávisť a bázní. Gorkij, který zapomněl, jak se zdá, důkladně na svou »Piseň o bouřliváku«, pokračoval v »Nové Žizni« v proroctvích o nastávající zkáze světa.

Členové vojensko-revolučního výboru po celý týden neopustili již Smolný; spali na pohovkách a dopřávali si jen málo spánku, jsouce stále buzení kurýry, posly, cyklisty, telegrafisty, voláním telefonistů. Nejvzrušenější byla noc z 24. na 25. října. Dostali jsme z Pavlovska telefonickou zprávu, že vláda odvolává odtamtud dělostřelectvo, rovněž z Petěrhufo školu poddůstojníků. V Zimním paláci shromáždění byli kolem Kerenského praporčíci, důstojníci a útočná vojska od pluku žen. Vydali jsme telefonický rozkaz, aby na všech cestách, které vedou do Petrohradu, byly postaveny bezpečné vojenské hlídky a aby vojsku přivolanému vládou vysláni byli vsťřic agitátoři. Kdyby slova sama neměla stačit, pak mělo být sáhuto ke zbraním. Všechna vyjednávání byla vedena zcela veřejně telefonicky a byla následkem toho vládním agentům úplně přístupna.

Komisaři sdělili s námi telefonicky, že na všech cestách vedoucích do Petrohradu dlí naši přátelé. Přece však pronikla v noci z Oranienbaumu část praporčíků a my jsme telefonicky sledovali jejich další pohyby. Dosavadní stráž Smolného byla zesílena tím, že jsme přivolali novou setninu. Spojení se všemi částmi posádky bylo trvalé. Setniny mající hlídku zůstaly ve všech plucích na nohou. Dnem i nocí byli delegáti k dispozici vojensko-revolučnímu výboru. Byl vydán rozkaz, aby agitace černých sotní byla energicky potlačena a při prvním pokusu o pouliční kravaly aby užito bylo zbraní a postupovalo se nemilosrdně.

Během této rozhodující noci přešly všechny nejdůležitější body města do našich rukou – téměř bez odporu, bez boje, bez obětí. Státní banka byla hlídána vládní hlídkou a jedním pancéřovým autem. Budova byla na všech stranách našimi vojsky obklíčena a pancéřové auto bylo překvapeno, takže banka bez jediného výstřelu přešla do rukou vojensko-revolučního výboru.

Na Něvě vedle Frankoruské továrny kotvil křížák »Aurora« který se nacházel v opravě. Jeho posádka, sestávala zcela z lodníků, kteří byli bezvýhradně revoluci oddáni. Když Kornilov koncem srpna ohrožoval Petrohrad, byli lodníci z »Aurory« přivoláni vládou, aby chránili Zimní palác. A ačkoliv již tehdy stáli vůči vládě Kerenského v největším nepřátelství, pochopili přece svou povinnost vzepřít se kontrarevolučním náporům a bez jakékoliv odmluvy zaujali svá místa. Když nebezpečí přešlo, byli odstraněni. Nyní, ve dnech říjnového povstání, byli příliš nebezpeční. Proto byl ministerstvem námořnictví vydán »Auroře« rozkaz, aby vyplula a opustila vody Petrohradu. Posádka nám to neprodleně hlásila. Zrušili jsme rozkaz a křížák zůstal na svém místě, ochoten v každém okamžiku uvést všechny své hybné síly do pohybu jménem vlády Sovětů.

ROZHODUJÍCÍ DEN

Za ranního svítání dne 25. dostavili se do Smolného jeden dělník a jedna dělnice z tiskárny strany se sdělením, že vláda potlačila ústřední orgán naší strany a nový list petrohradského sověta. Tiskárna zapečetěna byla nějakými vládními agenty. Vojensko-revoluční výbor zrušil ihned tato opatření, vzal oba orgány pod svou ochranu a pověřil slavný povolžský pluk vysokou ctí, »aby chránil svobodně socialistické slovo před kontrarevolučními atentáty«. Tiskárna pracovala potom bez přerušení a oba časopisy vyšly ve stanovenou hodinu.

Vláda konala stále ještě své schůze v Zimním paláci, ale byla již jen stínem vlády. V politickém ohledu již neexistovala. Během 25. října byl Zimní palác pozvolna se všech stran našimi vojsky obklopen. V 1 hodinu odpoledne učinil jsem ve schůzi petrohradského sovětu jménem vojensko-revolučního výboru prohlášení, že vláda Kerenského již neexistuje a že až na další usnesení Všeruského sjezdu sovětů přechází vládní moc do rukou vojensko-revolučního výboru.

Lenin již před tím několik dní opustil Finsko a skrýval se v dělnických přibytčích na předměstí. Dne 25. října večer dostavil se tajně do Smolného. Podle zpráv časopisů představoval si situaci tak, že mezi námi a vládou chystá se prozatímní kompromis. Měšťácký tisk rozvířil svými zprávami o chystaném povstání mnoho prachu: Psal o postupu ozbrojených vojnův v ulicích, o kravalech a nevyhnutelných proudech krve, takže nyní povstání, které vskutku bylo v proudu, vůbec nepozoroval, a jednání mezi generálním štábem a námi bral za bernou minci. Zároveň bez jakéhokoliv zmatku, bez pouličních srážek a bez střílení a krveprolití byla jedna vládní instituce po druhé zabírána přísnými, dobře ukázněnými kolonami vojáků, lodníků a rudých gardistů – vesměs podle přesných telefonických poukazů, které vycházely z malého pokoje ve třetím poschodí ústavu Smolného.

Večer konala se prozatímní schůze druhého Všeruského sjezdu sovětů. Jako zpravodaj vystoupil jménem ústředního výkonného výboru Dan. Proslavil obžalovací řeč proti pobuřovačům, vyvlastňovatelům a převratníkům, a snažil se nahnati sjezdu strachu z nevyhnutelného zhrocení povstání, které, jak pravil, v několika dnech musí být vojskem z fronty potlačeno.

Jeho řeč nezněla přesvědčivě a byla nevhodná v sále, ve kterém převážná většina delegátů s nadšením sledovala postup vítězného petrohradského povstání.

Zimní palác byl v této chvíli již obklíčen, ale nebyl ještě zabrán. Co chvíli vypalovány byly z jeho oken střely, rány na obléhající vojsko, které pomalu a opatrně zužovalo svůj kruh. Z petropavelské pevnosti vypáleny byly dvě, tři rány z děl na palác. Jejich vzdálené dunění pronikalo až zdmi ústavu Smolného. Rozhořčeně mluvil Martov z tribuny sjezdu o občanské válce a zcela zvlášť o obléhání Zimního paláce, kde mezi ministry nalézají se – o, hrůza! členové strany menševiků. Jemu oponovali dva námořníci, kteří za účelem podání zprávy přibyli přímo z bojiště. Připomněli výstup z 18. června, celou zrádnou politiku staré vlády, obnovení trestu smrti pro vojáky, zatýkáni a potlačení revolučních organizací a přislíbili, že buď zvítězí nebo padnou. Titíž námořníci přinesli nám také poselství o svých prvních obětech na místě před palácem.

Jako na neviditelné znamení zvedli se všichni z míst a celé shromáždění s jednomyslností, která vzniká jen z vysokého morálního napětí, zapělo smuteční píseň. Kdo zažil tento okamžik, nikdy jej nezapomene. Schůze byla přerušena, bylo nemožno probírat teoreticky dále otázku vybudování vlády za dunění boje a ran před Zimním palácem, kde osud této vlády řešil se prakticky. Dobyti paláce se protahovalo a to vyvolávalo mezi méně rozhodnými živly sjezdu kolísání. Právě křídlo prorokovalo brzký pád. Plni napětí čekali všichni na zprávu z náměstí před Zimním palácem. Po nějaké době objevil se Antonov, který řídil operace. V sále nastalo úplné ticho: Zimní palác – dobyt. Kerenský – na útěku, ostatní ministři zatčeni a převedeni do petropavelské pevnosti. První kapitola říjnové revoluce byla tím skončena.

Sociální revolucionáři, stojící napravo, a menševici, celkem 60 osob, tj. asi desetina sjezdu, opustili s protestem schůzi. Jelikož jim nic jiného nezbyvalo, »svrhli veškeru odpovědnost« za všechno, co přijde, na bolševiky a levé sociální revolucionáře. Tito kolísali. Minulost jejich spojovala je se stranou Černova. Právě křídlo této strany vrhlo se úplně na střední stav a maloměšťácké živly, na

maloměstáckou inteligenci a zámožné vrstvy vesnic, a šlo ve všech rozhodujících otázkách ruku v ruce s liberální buržoasií proti nám. Nejrevolučnější živly této strany, v nichž obrazil se ještě radikalismus sociálních požadavků nejchudších mas zemědělských, směřovaly k proletariátu a jeho straně. Obávaly se však zpřetrhání styky, které je spojovaly s jejich starou mateřskou stranou. Když jsme opustili předparlament, odepřely nás následovatí a varovaly nás před »dobrodružstvím«. Vzpoura postavila je však před nutnost, rozhodnouti se buď pro sověty nebo proti sovětům. Ne bez kolísání semky své řady na oné straně barikády, na které jsme se nalézali my.

UTVOŘENÍ SOVĚTŮ LIDOVÝCH KOMISAŘŮ

V Petrohradě vítězství bylo úplné. Vláda nalézala se načisto v rukou vojensko-revolučního výboru. Vydali jsme první dekrety o odstranění trestu smrti, o nových volbách armádních výborů atd. Tu se ukázalo, že jsme byli odříznuti od venkova. Vyšší vrstvy železničních, poštovních a telegrafních úředníků byly proti nám. Armádní výbory, městské rady a zemstva bombardovaly dále ústav Smolný hrozivými telegramy, v nichž vyhlášovaly nám přímo válku a slibovaly, že s námi, buiči, budou v nejkratší době hotovy. Naše depeše, dekrety a prohlášení nedošly na venkov, jelikož petrohradská telegrafní agentura zdráhala se nás podporovati. V této atmosféře odloučenosti hlavního města od ostatní země vznikaly a šířily se znepokojivé a děsivé zprávy velmi snadno.

Když měšťácký a zprostředkující tisk mohl se přesvědčiti o tom, že sověť má skutečně moc, že stará vláda byla zatčena a v ulicích Petrohradu že vládli ozbrojení dělníci, počala proti nám kampaň v pravdě nedostížitelného zuření. Nebylo lži a pomluvy, kterou by tento tisk nebyl dal do oběhu proti vojensko-revolučnímu výboru, jeho ředitelům a komisařům.

26. října konala se přes den schůze petrohradského sovětu za účasti delegátů všeruského sjezdu, členů posádkové rady a četných straníků. Zde poprvé po čtyřměsíční přestávce vystoupili Lenin a Zinovjev, uvítání bouřlivými ovacemi. Radost nad dobytým vítězstvím kalena však byla obavou, jak země přijme tento převrat a zda-li sověty vládní moc skutečně udrží.

Večer konala se závěrečná schůze sovětského sjezdu. Lenin předložil dva dekrety: o míru a rozdělení země. Oba byly po krátké poradě jednomyslně přijaty. V téže schůzi byla utvořena nová ústřední vláda ve formě sovětu lidových komisařů.

Ústřední výbor naší strany pokusil se docílití dohody s levými sociálními revolucionáři. Bylo jim nabídnuto, aby se zúčastnili vytvoření vlády sovětů. Kolísali a odvolávali se na to, že podle jejich mínění vláda musí míti koaliční charakter v rámci sovětských stran. Ale menševici a praví sociální demokrati přerušili se sovětským sjezdem všechny styky, neboť považovali za nutnou koalici se stranami protisovětskými. Nám nezbyvalo, než nechat levé sociální revolucionáře, aby přemlouvali svého souseda napravo k návratu do tábora revoluce; ale pokud se zabývali tímto beznadějným počínáním, považovali jsme se za povinna svaliti celou odpovědnost za vládu úplně na naši stranu. Listina lidových komisařů složena byla výhradně z bolševíků. V tom bylo rozhodně jisté politické nebezpečí: přechod byl příliš příkrý – pomysleme jen na to, že vůdcové této strany do posledního dne byli podle §108. v obžalobě pro zemězradu. Ale nebylo jiné volby. Ostatní sovětské strany kolísaly a vymykaly se odpovědnosti: daly přednost tomu, že zaujaly vyčkávací stanovisko. Naposled nepochybovali jsme již o tom, že naše strana jediná bude s to, aby vytvořila revoluční vládu.

PRVNÍ DNY NOVÉ VLÁDY

Dekrety o rozdělení země a o míru, potvrzené sjezdem, vytištěny byly v ohromném nákladu a rozšířeny byly po celé zemi delegáty, kteří přibyli z vesnic, jakož i agitatory, které jsme vyslali na venek a do zákopů. Současně postupovaly práce s organizací a ozbrojováním rudé gardy. Spolu se starou posádkou a námořníky nesla ona těžké břímě dozorcí služby. Sověť lidových komisařů dobyl jedné vládní instituce po druhé, narážel však všude na pasivní resistenci vyššího a středního úřednictva. Dřívější sovětové vlády vynaložily všechny své síly, jen aby v těchto vrstvách našly oporu a aby organizovaly sabotáž nové vlády. Naši nepřátelé byli přesvědčeni, že jedná se vskutku jen o epizodu,

že sovětská vláda zítra, pozítří nebo nejdéle v osmi dnech bude svržena ... V ústavu Smolném scházeli se zatím první zahraniční konsulové a členové vyslanectev, hnáni právě tak naléhavými denními záležitostmi jako zvědavostí. Dopisovatelé přispěchali se svými zápisníky a fotografickými aparáty. Všichni měli na pilno předlohnouti si novou vládu, neboť všichni byli přesvědčeni, že o několik dnů později bude již pozdě.

V městě vládl úplný klid. Námořníci, vojáci a rudí gardisté chovali se v prvních dnech s vynikající kázní a opírali co nejlépe režim strohého revolučního řádu.

V táboře našich nepřátel vznikala obava, že »episoda« by mohla trvat příliš dlouho; současně ve všem spěchu byla chystána organizace prvního úkladu proti nové vládě. Iniciativa připadla sociálním revolucionářům a menševikům. V minulém období ani nechtěli ani se neodvázili převzít celou moc do svých rukou. Spokojovali se tím, že podle provizorní politické situace fungovali v koalici vlády jako pomocníci, kritikové, dobře smýšlející odhalovači a obhájci buržoasie. V době kdekerých voleb svolávali co nejsvědomitěji kletby na hlavu liberální buržoasie, aby potom právě tak svědomitě se s ní spojovali ve vládě. Během šesti měsíců revoluce dopracovali to s touto politikou tak daleko, že definitivně ztratili důvěru lidových mas a armády.

Říjnové povstání vzalo jim naráz státní aparát. Ještě včera považovali se za pány situace; vůdcové bolševiků, jimi pronásledovaní, žili ilegálně a skrývali se zcela tak, jako v době carismu. A dnes měli bolševici v rukou vládní moc, kdežto ministři včerejška – prostředníci a jejich spolupracovníci – byli odstraněni stranou a naráz ztratili jakýkoli vliv na další vývoj událostí. Sociální revolucionáři a menševici nechtěli a nemohli věřit, že tento náhlý převrat znamená začátek nové éry. Chtěli věřit a nutili se věřit, že prý jde o náhodu, o nedorozumění, které může být odstraněno několika energickými řečmi a vysvětlujícími články. Ale každou hodinou naráželi na stále nepřekonatelnější překážky. Odtud pochází také jejich slepá, vpravdě šílená nenávisť proti nám.

Měšťáctví politické neriskovali přirozeně odvážít se do ohně. Nastrčili za sebe sociální revolucionáře a menševiky, kteří v boji proti nám vynaložili všechnu energii, již se jim nedostávalo, když tvořili stranu polovlády. Jejich orgány rozšiřovaly stále nehorázné pověsti a pomluvy. Jménem jejich vycházely proklamace, které obsahovaly přímou výzvu, aby nová vláda byla svržena. Organizovaly také úředníky za účelem sabotáže a praporčíky za účelem vojenských útoků.

27. a 28. října dostávali jsme stále ještě od armádních výborů, od městských rad, zemstev a vedoucích institucí svazu železničářů ustavičné telegramy vyhrůžky. Něvský prospekt, hlavní dopravní tepna buržoasie hlavního města, byl stále živější. Měšťácká mládež probouzela se ze zkoprnění a – podněcována tiskem – prováděla na Něvském prospektu stále větší agitaci proti sovětské vládě. Za pomoci měšťáckého publika odzbrojili praporčíci jednotlivé rudé gardisty. V odlehlých ulicích byli rudí gardisté a námořníci prostě odstřelováni. Skupina praporčíků zmocnila se telefonní centrály. Z téže strany podniknuty byly pokusy zmocnit se telegrafního úřadu a pošty. Konečně bylo nám hlášeno, že tři pancéřová auta padla do rukou nějaké nám nepřátelské vojenské organizace. Měšťácké živly zvedaly zřejmě hlavu. Noviny oznamovaly, že uhodila naše poslední hodina. Našinci zadrželi několik tajných rozkazů, ze kterých vycházelo najevo, že proti petrohradskému sovětu byla vytvořena bojovná organizace, v jejímž středu stál tzv. »Výbor na ochranu revoluce« – výbor, který stvořen byl měšťáckou radou a ústředním výborem starého složení. Tu i tam dominovali právě sociální revolucionáři a menševici. Tomuto výboru dali se do služeb praporčíci, studenti a mnoho kontrarevolučních důstojníků, kteří za zády prostředníků chtěli sovětům zasadit smrtelnou ránu.

POVSTÁNÍ PRAPORČÍKŮ Z 29. ŘÍJNA

Opěrným bodem protirevoluční organizace byly školy praporčíků a »inženýrský zámeček«, v nichž shromážděn byl dosti značný počet zbraní a válečných potřeb, a odkud vycházely úklady proti revoluční vládě.

Vojska rudých gardistů a námořníků obklopila školy praporčků, vyslala tam vyjednavče a žádala vydání zbraní. Odpovědí byla střelba. Obléhající stáli nerozhodni kolem; kolem nich shromažďovalo se obecenstvo a tu a tam byli pasanti zasaženi zbloudilými kulemi z oken. Srážky nabývaly nerozhodného rázu, protahovaly se, což hrozilo revolučnímu vojsku demoralisací. Musila být učiněna nejrozhodnější opatření. Úkol odzbrojit praporčiky svěřen byl veliteli petropavelské pevnosti důstojníku B. Obklíčil školy praporčků, dal vyjeti pancéřovým autům a dělostřelectvu a praporčíkům dal ultimátum, aby se vzdali, majíce na rozmyšlenou deset minut. Z oken bylo odpověděno novou střelbou. Po desíti minutách dal B. rozkaz, aby zahájena byla palba z děl. Hned první rány vyrazily zející průlom, Praporčci se vzdali, ačkoliv mnozí z nich snažili se zachrániti také útekem a ještě na útěku stříleli kolem sebe. Tak vyvoláno bylo rozhořčení, které provází každou občanskou válku. Jistě, že námořníci, spáchali na některých praporčících ukrutnosti. Měšťácký tisk vytykal potom námořníkům a sovětské vládě nelidskost a brutální zvířecnost. Zamířel však, že státní převrat z 25. až 26. října proveden byl bez jediného výstřelu a bez jediné oběti, a že jen kontrarevoluční komplot, organizovaný buržoasi a její mladou generací proti dělníkům, vojákům a námořníkům, vnesl žár do občanské války. Musil vésti k nevyhnutelným krutostem a obětem. 29. říjen způsobil v náladě petrohradského obyvatelstva náhlý obrat. Události nabyly tragičtějšího rázu a současně naši nepřátelé pochopili, že věc je mnohem vážnější než měli za to, a že sověť naprosto nepomyšlí na to, aby se vzdal dobyté vládní moci na rozkaz kapitalistického tisku a praporčků.

Vyčišťování Petrohradu od kontrarevolučních hnízd dalo se s velikou intenzitou. Praporčci byli téměř veskrze odzbrojeni, účastníci komplotu zatčeni, převezeni do petropavlovské pevnosti nebo odvezeni do Kronštadt. Časopisy, které veřejně vyzývaly k povstání proti sovětské vládě, byly potlačeny. Proti několika vůdcům bývalých sovětských stran, jejichž jména figurovala na zachycených kontrarevolučních provoláních, byly vydány zatýkáci rozkazy. Vojenský odpor hlavního města byl definitivně zlomen.

Nyní nadešel vleký a vyčerpávající boj proti stávkujícím úředníkům, technikům, zřízcům atd. Tyto živly, které dle odměny práce patřily z největší části k utlačeným třídám lidu, tvořily následkem svých existenčních podmínek a své psychologie přívěsek měšťácké společnosti. S plnou důvěrou sloužily státu, když v čele státu stál carismus. Sloužily tomuto státu i nadále, když vládní moc přešla do rukou imperialistické buržoasie. Se svými vědomostmi a technickými schopnostmi přešly v následujícím období revoluce jako dědictví na koaliční vládu. Když však vzbouření dělníci, vojáci a rolníci zatlačili vykořisťující vrstvy od státního vesla a učinili pokus, převzítí řízení státu do vlastních rukou, tu postavili se úředníci a zřízcenci na zadní nohy a odpirali nové vládě jakoukoliv podporu. Čím dále, tím více rozmáhala se tato sabotáž, jejímiž organizátory byli hlavně sociální revolucionáři a menševici, kteří živeni byli z finančních prostředků bank a dohodových vyslanectev.

KERENSKÉHO POCHOD NA PETROHRAD

Čím solidněji trvala sovětská vláda v Petrohradě, tím více skládaly měšťácké skupiny své naděje ve vojenskou pomoc z venčí. Petrohradská telegrafní agentura, železniční telegraf a radiotelegrafická stanice Carského Sěla přinášely ze všech stran zprávy o ohromných vojenských silách, které postupují na Petrohrad, aby zdolaly tam povstalce a nastolily řád. Kerenský uprchl na frontu a měšťácké noviny psaly, že vede z fronty nesčetná vojska proti bolševikům. My jsme byli od země odříznuti, telegraf odpiral nám své služby. Ale vojáci, kteří po celých stech z rozkazů svých pluků, divizí a sborů, denně k nám pícházeli, mluvili ustavičně: »Nebojte se fronty, ta je úplně na vaší straně, učíte jen opatření a my vám pošleme, musí-li to být, ještě dnes divizi nebo sbor na pomoc.« V armádě dalo se totéž, co všude: Spodní vrstvy byly s námi, vrchní proti nám. Tyto měly však celý vojsko-technický aparát v rukou. Jednotlivé části armády, čítající miliony, byly od sebe odděleny. Byli jsme odříznuti od armády a celé země. Nehledě na to, šířila se zvěst o sovětské vládě v Petrohradě a jejich dekretch nezadržitelně po celé zemi a budila místní sověty k povstání proti staré vládě. Zprávy, podle nichž Kerenský postupoval v čele nějakých vojsk proti Petrohradu, zůstaly se brzy a nabývaly přesných obrysů. Z Carskoje Sěla dostali jsme zprávu, že přes Lugu postupují oddíly kozáků. V Petrohradě

šířeno bylo provolání podepsané Kerenským a generálem Krasnovem, jimž vyzývala se posádka, aby se připojila k vládním vojskům, jež v nejbližších hodinách vtáhnou do Petrohradu. Povstání praporčíků z 29. října bylo v zřejmé souvislosti s podnikem Kerenského, bylo však následkem energické akce z naší strany záhy potlačeno. Posádce v Carskoje Sěle vydán byl rozkaz: vyzvatí blízcí se kontingenty kozáků, aby uznaly sovětskou vládu a v případě, že by odepřely, je odzbrojití. Ale posádka Carskoje Sěla ukázala se pro válečné operace úplně nezpůsobilou. Neměla ani dělostřelectva, ani vůdce; důstojníci stáli nepřátelsky proti sovětské vládě. Kozáci zmocnili se radiostanice Carského Sěla, nejvýznamnější v zemi a dali se na postup. Posádky v Petěrhofu, Carskoje Sělu a Gačině neprojevily ani iniciativy, ani rozhodnosti.

Po nekrvavém téměř vítězství v Petrohradě ukolébali se vojíní jistotou, že věc bude se odehrávat nadále právě tak. Že třeba vyslati jen ke kozákům nějakého agitátora, který jim vloží smysl dělnické revoluce a oni že složí zbraně! Řečmi a sbratřováním překonána byla kontrarevoluční vzpoura Kornilova. Agitací a plánovitým obsazováním vládních institucí povalena byla – bez jakéhokoliv boje – vláda Kerenského. Těchže metod použili nyní ředitelé Sovětů v Carskoje Sělu a Krasnoje Sělu a Gačině také vůči kozákům generála Krasnova. Ale zde úspěch se nedostavil. Byť i bez odhodlání a nadšení – kozáci přece jen stále postupovali. Jednotlivé kolony blížily se Gačině a Krásnoje Sělu, provokovaly srážky s nečetnými vojsky tamní posádky a odzbrojovaly je. O síle vojsk Kerenského neměli jsme z počátku ani potuchy. Jedni pravili, že generál Krasnov postupuje v čele 10.000 mužů; druzí tvrdili, že jich není více, nežli 1000; listy nám nepřátelské ohlašovaly konečně palcovým písmem, že před Carskoje Sělo stojí dva armádní sbory.

V petrohradské posádce byla rovněž atmosféra nejistoty: právě dobytý byl nekrvavého vítězství a již mělo se vytáhnouti proti nepříteli, kdoví jak silnému do nových bojů s bůhví jakým výsledkem. V konferencích posádky mluvívalo se hlavně o nutnosti vysílati nové a nové agitátory ke kozákům a vydávati provolání. Vojínům zdálo se takřka nemožným, aby kozáci mohli se dále zdráhati zaujmout totéž stanovisko, které ve svém boji zaujala posádka petrohradská. Přední vojska kozáků dorazila zatím již zcela blízko před Petrohrad a my jsme se chystali na to, že hlavní boj odehraje se v ulicích hlavního města.

Největší rozhodnost projevovali rudí gardisté. Žádali jen zbraně, válečný materiál a vedení. Vojenský aparát byl úplně zanedbán a zkažen, částečně následkem nedbalosti, částečně ze zlého úmyslu. Důstojníci ustoupili do pozadí, mnozí uprchli; pušky byly na jednom místě, náboje na druhém. Ještě hůře bylo postaráno o dělostřelectvo. Děla, lafety, střely – vše to bylo na různých místech, vše musilo se hledáním teprve sháněti. Pluky neměly ani nástrojů zákopnických, ani polních telefonů. Revoluční generální štáb, který snažil se vše to opatřeními se shora uvésti do proudu, narazil na nepřekonatelné překážky, především na sabotáž vojsko-technického personálu.

Usnesli jsme se, obrátit se bezprostředně na pracující třídy. Vložili jsme jim, že vymoženosti revoluce jsou ve svrchovaném nebezpečí, a že na nich, na jejich energii, iniciativě a obětavosti jediné záleží, zachrání-li se a upevní vláda dělníků a rolníků. Tato výzva korunována byla téměř ihned ohromným praktickým úspěchem. Tisíce dělníků vytáhlo proti armádě Kerenského a počalo vykopávati zákopy. Dělníci muničních tovarů seřizovali sami děla, opatřili si sami ze skladů náboje, rekvirovali koně, vyjeli s děly, postavili je, organizovali intendanturu, sháněli benzín, motory a automobily, rekvirovali zásobovací materiál a píci, postavili sanitní train, zkrátka vytvořili celý onen bojový aparát, který my z revolučního generálního štábu marně jsme se snažili vytvořiti vydanými opatřeními.

Když se v zákrytech objevily tucty děl, byla nálada našich vojáků ihned jiná. Pod ochranou dělostřelby byli ochotni odraziti útok kozáků. V předních liniích stáli námořníci a rudí gardisté. Někteří důstojníci, kteří nám politicky byli cizí, kteří však cítili se připoutáni ke svým plukům, provázeli své vojáky na pozice a řídili jejich akce proti kozákům Krasnova.

ZHROUCENÍ DOBRODRUŽSTVÍ KERENSKÉHO

Zatím rozšířil telegram v celé zemi a v cizině zprávu, že dobrodružství bolševiků je zlikvidováno,

Kerenský že vtáhl do Petrohradu a železnou pěstí obnovil opět pořádek. Současně psal měšťácký tisk v Petrohradě – povzbuzen blízkostí vojsk Kerenského – o úplné demoralizaci v řadách petrohradské posádky a nezadržitelném postupu kozáků, kteří jsou prý opatření těžkým dělostřelectvem a prorokoval ústavu Smolnému brzký konec. Hlavní překážkou byl, jak řečeno, nedostatek navicvičeného technického aparátu a nedostatek lidí, kteří by byli s to vésti vojenské akce. Dokonce oni důstojníci, kteří svědomitě doprovázeli své vojáky do zákrytů, odepřeli úřad nejvyššího velitele.

Po dlouhém pátrání a hledání rozhodli jsme se pro tuto kombinaci. Konference posádky zvolila komisi z pěti osob a jí byla svěřena nejvyšší kontrola všech operací proti kontrarevolučním vojskům, která postupovala na Petrohrad. Tato komise dohodla se potom s plukovníkem generálního štábu Muravěvem, který v době Kerenského vlády byl v opozici a nyní z vlastního podnětu nabídl své služby sovětské vládě.

V chladné noci 30. října vyjeli jsme s Muravěvem v automobilu na pozice. Po silnici táhly řady povozů s proviantem, píci a válečným materiálem a dělostřelba. Vše obstarávali dělníci z různých továren. Několikrát zastavily cestou hlídky rudých gard náš automobil a zkoumaly pasírkou. Od prvních dnů říjnové revoluce všechny automobily ve městě byly zrekvírovány a bez poukázky Smolného nesměl v ulicích města nebo v okolí projíždět ani jediný automobil. Bdělost rudé gardy je povznesena nad jakoukoliv chválu. Stáli kolem drobných ohňů hodiny s puškou v ruce a pohled na tyto mladé ozbrojené dělníky u hořících dřev ve sněhu byl nejlepším symbolickým obrazem proletářské revoluce.

V pozicích postaveno bylo mnoho děl, nechybělo také střeliva. Rozhodující srážka odehrála se ještě téhož dne mezi Krasnoje Sělo a Carskoje Sělo. Po tuhém dělostřeleckém boji ustoupili kozáci, kteří, dokud nenarazili na žádnou překážku, postupovali vpřed – rychle zpět. Po celou tu dobu byli obelháváni tím, že se jim líčily krutostí a brutality bolševiků, kteří, jak se pravilo, chtějí prý vydati Rusko německému císaři. Namlouvalo se jim, že téměř celá petrohradská posádka čeká na ně s netrpělivostí jako na své osvoboditele. První vážný odpor uvedl jejich řady v úplný zmatek a odsoudil celý podnik Kerenského k ztroskotání.*

Ústup vojáků Krasnova umožnil nám zmocnit se radiotelegrafické stanice v Carskoje Sělu. Podali jsme ihned radiotelegram o svém vítězství nad vojsky Kerenského.

Naši zahraniční přátelé později s námi sdělili, že německá radiotelegrafická stanice na vyšší rozkaz tento radiotelegram nepřijala.

Prvý ohlas říjnových událostí projevil se tímto způsobem ve strachu německé vlády, že by události tyto mohly v Německu samém vyvolat vření. V Rakousko-Uhersku přijata byla část našeho telegramu, a pokud je nám známo, byla tato část pro celou Evropu pramenem informace, že nešťastný pokus Kerenského, strhnouti zase na sebe moc, vzal bídný konec. Mezi kozáky Krasnova počínalo to kvasit. Počali vysílati hlídky do Petrohradu a dokonce oficiální delegáty do Smolného. Tam měli možnost přesvědčiti se o tom, že v hlavním městě panuje úplný pořádek, a že tento pořádek podporován je posádkou, která do posledního muže zasazuje se o sovětskou vládu. Demoralizace mezi kozáky nabývala ostřejších forem, když jim vysvětlila celá nesmyslnost jejich počínání, dobytí Petrohradu za pomoci něco více než 1000 mužů jízdy. Posily z fronty, na něž si činili naděje, vůbec se nedostavily ...

Vojska Krasnova stáhla se do Gačiny. Když jsme se tam druhého dne vydali, byl štáb Krasnova vlastně již zajat jeho kozáky. Naše posádka v Gačíně obsadila všechny důležité posice. Kozáci naproti tomu, ačkoli nebyli odzbrojeni, byli pro svůj duševní stav jakéhokoli dalšího odporu neschopni. Přáli si jen ještě jediného: aby byli co možná rychle dopraveni domů, do území Donu, nebo aby směli aspoň odebrat se na frontu.

Palác v Gačíně skýtal kuriosní pohled. U všech vchodů stály zesílené hlídky. U vjezdu při bráně bylo dělostřelectvo a pancéřová auta. V komnatách paláce, zdobených drahocennými malbami, usadili se námořníci, vojáci a rudí gardisté. Po stolech z drahého materiálu ležely kusy oděvu vojska, dýmky, prázdné krabičky od sardinek. V jedné z komnat nalézal se štáb generála Krasnova. Po zemi ležely slámníky, čepice, pláště. Zástupce vojensko-revolučního výboru, který nás provázel, vstoupil do štábního pokoje, kolbu pušky nechal s rachotem dopadnout na zem, opřel se o ní a hlásil: »Generále

Krasnov, vy a váš štáb jste sovětskou vládou zatčeni.« U obou dveří postavili se ihned ozbrojení rudí gardisté. Kerenský byl pryč. Byl opět na útěku, jako již jednou ze Zimního paláce. O okolnostech tohoto útoku podal Krasnov písemnou zprávu, která datována jest 1. listopadu. Uvádíme zde tento zajímavý dokument, aniž bychom co vypouštěli:

První listopad 1917, 7 hodin večer.

O třetí hodině odpoledne povolal mne dnes k sobě nejvyšší velitel (Kerenský). Byl velmi vzrušen a nervózní.

»Generále,« pravil mi, »zradil jste mne... Vaši kozáci zde praví s určitostí, že mne zatknou a vydají námořníkům.«

»Ano,« odvětil jsem, »mluví se o tom, a vím, že nikde nepřijmou vás s účastí.«

»Ale důstojníci, mluví ti rovněž tak?«

»Ano, důstojníci jsou s vámi obzvlášť nespokojeni.« »Co mám počít? Musím tedy učinit životu svému konec.«

»Jste-li čestný muž, pojedete ihned s bílou vlajkou do Petrohradu a budete se hlásit v revolučním výboru, s nímž byste jako hlava vlády měl mluvit.«

»Ano,« učiním tak, generále.« Dám vám s sebou hlídku a požádám, aby vás doprovázel námořník.«

»Ne, jen žádný námořník. Víte, že je tu Dybenko?« Nevím, kdo je Dybenko.«

»Je to můj nepřítel.«

»Nuže, co dělat? Jde-li vám o velkou výhru, jste v sázce.«

»Ano, ale chci odjetí v noci.«

»K čemu? To by byl útek. Jedte klidně veřejně, aby všichni viděli, že nejste na útěku.«

»Dobrá! Ale dejte mi s sebou bezpečnou stráž!«

»Ano.«

Šel jsem ihned, zavolať kozáka Ruskova od desátého pluku donských kozáků a nařídil mu, aby jmenoval osm kozáků jako stráž nejvyššího velitele.

Půl druhé hodiny poté přišli kozáci a hlásili, že Kerenský zde není, že uprchl. Dal jsem bití na poplach a rozkaz, aby byl hledán; mám za to, že Gačinu neopustil a že se zde někde skrývá.

Velitel třetího sboru generálmajor Krasnov.

Tím byl tento podnik u konce.

Naši odpůrci přesto nepovolili a zdráhali se uznati, že otázka vlády je rozřešena. Odjeli, kladouce

* Uvádíme zde text tohoto radiotelegramu: Ves Pulkovo. Generální štáb. 2 hodiny 10 minut v noci. Noc z 30. na 31. října patří dějinám. Pokus Kerenského, vésti proti hlavnímu městu kontrarevoluční vojska, utrpěl rozhodnou porážku. Kerenský ustupuje, my postupujeme. Vojáci, námořníci a dělníci Petrohradu ukázali, že jsou s to a ochotni, se zbraní v ruce upevniti moc dělnické demokracie. Buržoasie snažila se revoluční armádu izolovat. Kerenský pokusil se zdrtit ji pomocí kozáků. Jeden i druhý pokus utrpěl fiasko. Veliká idea diktatury dělnické a venkovské demokracie upevnila řady armády a posílila její vůli. Celá země musí býti ode dneška přesvědčena, že sovětská vláda není žádným přechodným zjevem, nýbrž nezměnitelným faktem vláda dělníků, vojáků a rolníků. Odražení Kerenského znamená odražení velkostatkářů, buržoasie a stoupců Kornilova. Odražení Kerenského znamená potvrzení práva lidu na život v míru a svobodě, na půdu, chléb a moc. Vojska Pulkova zpečetila svým statečným útokem věc revoluce dělníků a rolníků. Nelze zpět k minulosti. Před námi jsou ještě boje, překážky a oběti, ale cesta je uvolněna, vítězství zajištěno. Revoluční Rusko a sovětská vláda mohou právem býti hrdi na vojska Pulkovská, která stála pod velením plukovníka Valdenu. Věčná památka padlým. Sláva a čest bojovníkům revoluce, vojákům a lidu věrným důstojníkům! Ať žije revoluční socialistická lidovláda Ruska. Jméno sovětu lidových komisařů: L. Trocký. 31. října 1917.

své naděje ve frontu. Celá řada vůdců bývalých sovětských stran – Černov, Ceretelli, Avxentěv, Gotz a jiní – odebrali se na frontu, vyjednávali se starými armádními výbory, shromáždili se v hlavním stanu u Duchonina, domlouvali mu, aby kladl odpor a pokoušeli se dokonce, podle zpráv časopisů, vytvořit v hlavním stanu nové ministerstvo. Ze všeho toho nebylo nic. Staré armádní výbory pozbyly všeho významu a na frontě se pracovalo o svolání konferenci a sjezdů, jejichž úkolem by bylo provést nové volby do všech organizací na frontě. Při těchto nových volbách došla sovětská vláda všude vítězství.

Z Gačiny naše vojska jela železnici dále směrem na Lugu a Pskov. Tam se proti nim postavilo několik železničních vlaků s úderovými vojsky a kozáky, kteří přivoláni byli Kerenským, nebo sem byli vysláni jednotlivými generály. S jedním z těchto oddílů došlo dokonce k ozbrojené srážce. Většina vojáků však, kteří byli vysláni z fronty do Petrohradu, prohlásila při prvním setkání se zástupci vojsk sovětových, že byla oklamána, a že proti vládě dělníků a vojáků nezvednou ruky.

VNITŘNÍ TŘENICE

Zatím rozšířil se boj o moc sovětů po celé zemi. V Moskvě nabyt tento boj rázu krajně houževnatého a krvavého. Ne naposled byla skutečnost ta zaviněna okolností, že vůdcové povstání neprojevili ihned celou nutnou rozhodnost v útoku. V občanské válce ještě více nežli v kterékoli jiné válce lze vítězství zabezpečiti jen rozhodnou a ustavičnou ofensivou. Kolísat se nesmí; vyjednávat – je nebezpečno; zaujímat vyčkávací stanovisko – zkázonosno. Vždyť jedná se o masy lidu, které ještě nikdy neměly moc ve svých rukou, které cítily se stále pod jhem jiné třídy, a jimž následkem toho nedostává se politického sebevědomí. Každé kolísání ve vedoucím středisku revoluce způsobuje ihned rozklad mezi masami. Jen v tom případě, když revoluční strana sama je pevná a když jde bezpečně svému cíli vstříc, může pomoci dělným třídám, aby překonaly své od sta let vštěpované otroctví a může vésti dělné masy k vítězství. A jen na této cestě rozhodné ofensivy může býti dobyto vítězství minimem vynaložené síly a oběti.

Ale celá obtíž spočívá právě v tom, osvojiti si rozhodnou a bezpečnou taktiku. Nedůvěra mas vůči vlastním silám a jejich nedostatek vládní zkušenosti projevuje se také ve vůdcích, kteří kromě toho ze své strany nalézají se pod mocným dojmem měšťáckého veřejného mínění. I pouhou myšlenku eventuelní diktatury dělnických mas přijímala liberální buržoasie s nenávisí a se záští. Dávala těmto svým citům výraz ve všech nesčetných orgánech, které jí byly k dispozici. Liberální buržoasii sledovala věrně inteligence, která při všem svém radikalismu ve slovech a socialistickém zabarvení svého světového názoru proniknuta byla v nehlubším nitru svého vědomí skrz naskrz otrockým uctíváním moci buržoasie a její vládního umění. Tato celá »socialistická« inteligence klonila se napravo a považovala sovětskou vládu, která se stabilizovala, za začátek konce.

Za zástupci »svobodných umění« brali se úředníci a administrativně technický personál, všechny ony živly, které se duševně a materiálně živily drobty se stolu buržoasie. Oposice těchto vrstev měla ponejvíce pasivní charakter hned už po zhroucení vzpoury praporčiků, ale tím nepřekonatelnější mohla se jeviti tato oposice. Nám byla krok za krokem odírána součinnost. Buď vystupovali úředníci z ministerstva nebo setrvali v něm a zdráhali se dále pracovat. Také nepředávali druhým ani akta, ani peníze. Na telefonní stanici nedostávali jsme připojení. Na telegrafním úřadě naše telegramy byly buďto komoleny nebo zdržovány. Nemohli jsme sehnati žádných překladatelů, stenografů, ba ani kopistů. Vše to musilo přirozeně vytvořiti onu atmosféru, v níž jednotlivé živly v čele vlastní naší strany počaly pochybovati, podaří-li se při takové oposici měšťácké společnosti pracujícím masám uvéstí vládní aparát v chod a udržeti moc. Tu a tam ozývaly se hlasy, že nutno je docílití dohody. Dohody s kým? S liberální buržoasí? Ale zkušenost koalice s ní zavedla revoluci do strašného bahna. Povstání z 25. října jevílo se jako akt sebezáchrany lidových mas po epoše nemožnosti a zrady v koalici vládě. Byla však možná ještě koalice v řadách bývalé revoluční demokracie, to jest všech sovětských stran. Takovou koalici jsme vlastně od počátku navrhovali, již ve schůzi druhého všeruského sjezdu sovětů z 25. října. Vláda Kerenského byla svržena – a tak jsme navrhli sjezdu sovětů, aby vzal vládní moc do svých rukou. Ale strany, stojící napravo, odešly a zabouchly dveře za sebou. A to bylo také to nejlepší, co mohly udělat. Představovaly mizivě malou část sjezdu. Za nimi nestály již žádné masy a

ty vrstvy, které z lenivosti je ještě podporovaly, přecházely stále více a více na naši stranu. Koalice se sociálními revolucionáři, stojícími napravo, a s menševiky nebyla by bývala s to, rozšířit sociální basi sovětské vlády; současně by však tato koalice byla přivedla do složení vlády živly, které skrz na skrz jsou rozežrány politickou skepsí a modloslužebnictvím vůči liberální buržoasii. Celá síla nové vlády spočívala však v radikalismu jejího programu a v rozhodnosti jejích akcí. Spojovati se se skupinami Černova a Ceretelliho znamenalo tolik, jako novou vládu svázati na nohou a na rukou, vzít ji všechnu svobodu pohybu a tím podkopati v nejkratší době důvěru pracujících mas k ní.

Naši nejbližší sousedé napravo byli tak zvaní »leví sociální revolucionáři«. Ti byli celkem ochotni nás podporovat. Současně však snažili se vytvořit socialistickou koalici vládu. Vedení svazu železničářů (tzv. Vikžel), ústřední výbor zřizenců poštovních a telegrafních, svaz státních úředníků – všechny tyto organizace byly proti nám. Dokonce v hlavách naší strany ozyvaly se hlasy, které mluvily o nutnosti tou neb onou cestou dospět k dorozumění. Ale na jakém podkladě? Všechny shora jmenované vedoucí instituce předchozího období se přežily. Byly asi v téměř poměru ke všemu nižšímu personálu jako staré armádní výbory k masám vojáků v zákopech. Dějiny vedly tlustou čáru mezi těmi, kdo byli »nahofe« a »dole«. Všechny bezzásadní kombinace ze včerejších vůdců spotřebovaných revolucí byly odsouzeny k nevyhnutelnému fiasku. Šlo tedy o to, pevně a odhodlaně opřít se o spodní vrstvy a s nimi zlomit sabotáž a aristokratické pretence vrchních vrstev. Všechny bezvýhledné pokusy o sjednocení přenechali jsme sociálním revolucionářům. Naše politika spočívala naopak na protikladu pracujících spodních vrstev proti všem oněm zastupitelským organizacím, které podporovaly režim Kerenského. Tato nesmiřitelná politika vyvolala i v hlavách naší vlastní strany třenic a přivedla dokonce jistý rozkol. V ústředním výkonném výboru protestovali leví sociální revolucionáři proti ostrým opatřením nové vlády a setrvali na nutnosti kompromisu. V jistých kruzích bolševiků docházeli opory. Tři lidoví komisaři složili svou plnou moc a vystoupili z vlády. Několik jiných členů vlády prohlásilo se s nimi zásadně solidárními. To učinilo v kruzích intelektuálů a měšťáků ohromný dojem: nebyli-li bolševici poražení praporčiky a kozáky Krasnova, vychází nyní jasně najevo, že sovětská vláda následkem svého vnitřního rozkladu musí se rozpadnouti. Masy nezapozorovaly však ničeho z celého tohoto rozkolu. Podporovaly sověť lidových komisařů jednomyslně nejen proti spiklencům a sabotérům, nýbrž i proti všem prostředníkům a skeptikům.

OSUD KONSTITUANTY

Po kornilovském dobrodružství vládnoucí sovětské strany pokusily se napravit svou ledabylost vůči kontrarevoluční buržoasii, žádajíc rychlé sestoupení konstitučního shromáždění. Kerensky, jež právě sověty zachránily před příliš těsným objetím jeho spojence Kornilova, byl tak donucen, učinit jisté ústupky. Svolání konstitučního shromáždění bylo stanoveno na konec listopadu. Ale poměry utvářily se v této době tak, že nebylo žádných záruk, že konstituanta vskutku bude svolána. Na frontě postupoval hluboký rozkladný proces. Deserce množily se den ze dne, masy vojáků hrozily, že opustí zákopy po celých plucích a sborech, že vrátí se, vše cestou ničice, do zázemí. Na venkově pokračovalo živelní silou vyvlastňování půdy a majetku velkostatkářů. Nad několika okresy vyhlášen byl stav obležení. Němci pokračovali ve své ofenzivě. Dobyli již Rigu a ohrožovali nyní Petrohrad. Právě křídlo buržoasie netajilo se svou škodolibostí, že hlavní město revoluce ocitlo se v nebezpečí. Z Petrohradu evakuovány byly vládní úřady a vláda Kerenského činila přípravy k přesídlení do Moskvy. Vše to činilo svolání konstituanty nejen pochybným, nýbrž také málo pravděpodobným. S tohoto hlediska znamená říjnový převrat jak záchranu konstituanty, tak záchranu revoluce vůbec. A když jsme pravili, že vstup do konstitučního shromáždění nevede předparlamentem Ceretelliho, nýbrž uchvácením moci sověty, byli jsme zcela upřímní.

Ale nekonečné odročování konstitučního shromáždění nezůstalo beze stopy. Stvořeno jsouc v prvých dnech revoluce, přišlo na svět teprve po 8 nebo 9 měsících dlouhého rozhořčeného boje tříd a stran. Přišlo příliš pozdě, než aby mělo ještě možnost hrát produktivní roli. Jeho vnitřní nemohoucnost předurčena byla okolností, která zdá se mohla zprvu nevýznamnou, která však v dalším průběhu nabyla ohromného významu pro osud konstituanty. Početné nejdůležitější strana v prvním období

revoluce byla strana sociálních revolucionářů. Ale lenost organizace strany a stranických tradic bránila nevyhnutelnému rozkolu: Proporční volební systém spočívá, jak známo, úplně na volebních seznamech a listinách stran. Ježto však tyto listiny byly sestaveny dva nebo tři měsíce před říjnovým převratem, figurovali jak leví, tak praví sociální revolucionáři, střídavě na jedné a téže listině. Tímto způsobem v době říjnového převratu, to jest v době, kdy praví sociální revolucionáři dávali zatykat levé, a kdy leví připojili se k svržení sociálního revolucionáře Kerenského bolševiky, v této době měly staré listiny ještě úplně svou platnost a masy sedláků byly nuceny při volbách do konstituanty hlasovati na základě kandidátky, v jejíž prvních řadách stálo jméno Kerenský, dále pak následovala jména levých sociálních revolucionářů, kteří zúčastnili se spiknutí proti Kerenskému.

Byly-li měsíce, které předcházely říjnovému převratu, dobou přechodu mas nalevo a elementárního přílivu dělníků, vojáků a rolníků k bolševikům, pak jevil se uvnitř strany sociálních revolucionářů tento ořes v zesílení levého křídla na útraty pravého. Ale stále ještě dominovala v kandidátkách strany sociálních revolucionářů ze tří čtvrtin stará jména pravého křídla, samá jména, která zatím, v období koalice s liberální buržoasií úplně ztratila svou revoluční prestiž.

K tomu přistupuje ještě ta okolnost, že volby konaly se během prvních týdnů ihned po říjnovém převratu. Zpráva o změně, která nastala, sířila se poměrně zvolna v koncentrických kruzích z hlavního města na venkov, a z měst do vesnic. Masy dělníků byly si na mnoha místech velmi málo jasny o tom, co se v Petrohradě a Moskvě děje. Hlasovaly pro půdu a svobodu, a hlasovaly pro své zástupce v zemských výborech, kteří z největší části stáli pod praporem Národních, tím však hlasovaly pro Kerenského, Avxentěva, kteří tyto zemské výbory rozpouštěli a jejich členy dávali zatykat. Konečný výsledek toho byl onen neuvěřitelně podivný politický paradox, že jedna z obou stran, které konstituantu rozpustily, hlavně leví sociální revolucionáři – následkem společných listin volebních – stála na stejném místě se stranou, která konstituantě dodala většinu. Tato okolnost skýtá skutečně jasnou představu, v jakém měřítku zůstala konstituanta ve vývoji politického boje za seskupením stran.

Zbývá zkoumat ještě principiální stránku otázky.

ZÁSADY DEMOKRACIE A DIKTATURY PROLETARIÁTU

Jako marxisté nikdy jsme nebyli uctívači modly formální demokracie. V třídní společnosti nejen že demokratické instituce neodstraňují třídní boj, nýbrž propůjčují třídním zájmům svrchovaně nedokonalý výraz. Majetným třídám zbývá stále ještě nesčetně prostředků, aby vůli pracujících lidových mas zfalšovaly, znásilnily a svedly na scestí. Ještě nedostatečnějším nástrojem třídního boje jeví se instituce demokracie za podmínek revoluce. Marx označil revoluci za »lokomotivu dějin«. Dík zjevnému a bezprostřednímu boji o vládní moc, hromadí pracující masy v nejkratší době množství politických zkušeností a stoupají ve svém vývoji rychle se stupně na stupeň. Těžkopádný mechanismus demokratických institucí dohání tento vývoj tím nesnadněji, čím větší je země a čím nedostatečnější je její technický aparát.

Většinu v konstitučním shromáždění získali praví sociální revolucionáři. Podle parlamentární mechaniky byla by jim musila připadnouti vládní moc. Strana pravých sociálních revolucionářů měla však již během celé doby od říjnového převratu možnost tuto vládní moc si osvojit. Ale strana tato vyhýbala se vládní moci a postupovala lví podíl na ní liberální buržoasií a také následkem toho – právě v tom okamžiku, kdy číselné složení konstituanty ji formálně zavazovalo vytvořit vládu – ztratila poslední zbytek svého úvěru v nejrevolučnějších částech lidu. Dělná třída a stejně s ní rudá armáda stavěla se proti straně pravých sociálních revolucionářů velmi nepřátelsky. Zdrucující většina armády podporovala bolševiky. Revoluční živly v zemi rozdělily své sympatie mezi levé sociální revolucionáře a bolševiky. Námořníci, kteří v událostech revoluce hráli tak významnou roli, šli téměř vylučně s naší stranou. Z oněch sovětů, které již v říjnu, tj. před svoláním konstituanty chopily se moci, byli sociální revolucionáři, stojící napravo, nuceni vystoupit. O koho mohlo se tedy ministerstvo opírat, ministerstvo, které vytvořeno bylo většinou konstitučního shromáždění? Za ním byly by stály špičky venkovského obyvatelstva, intelektuálové a úředníci; napravo bylo by prozatím došlo opory buržoasie. Takové vládě byl by však naprosto chyběl materiální vládní aparát. V koncentračních bodech politického života jako

je Petrohrad, byla by tato vláda při prvním kroku narazila na nepřekonatelné překážky. Kdyby za těchto okolností sověty – podrobující se formální logice demokratických institucí – přenechaly vládu straně Kerenského a Černova, byla by vláda, jež byla kompromitována a nemožna, zanesla do politického života toliko dočasný zmatek, aby pak o několik týdnů později byla svržena novým povstáním. Sověty usnesly se zredukovat tento opožděný historický experiment na minimum a rozpustily konstituční shromáždění ještě téhož dne, kdy se sestoupilo.

To zavdalo podnět k nejrudšímu obviňování naší strany. Rozehnutí konstitučního shromáždění učinilo bezesporně nepříznivý dojem na vedoucí kruhy socialistických stran západní Evropy. Tam spatřována byla v tomto politicky nevyhnutelném a nutném aktu zvláště strany, jistý druh tyranie. V řadě článků vykládal Kautský s vlastní jemu pedanterií vzájemný vztah mezi sociálně revolučními úkoly proletariátu a režimem politické demokracie. Dokazoval, že pro pracující třídu je vždy s prospěchem zachování základů demokratické výstavby. Zhruba je to ovšem zcela správné. Ale Kautský degradoval tuto historickou pravdu na profesorskou banalitu. Je-li konec konců pro proletariát výhodné, aby svůj třídní boj a dokonce svou diktaturu prováděl v rámci demokratických institucí, neznamená to ještě nikterak, že dějiny umožní proletariátu vždy takovou kombinaci. Z marxistické teorie nevyplývá ještě nikterak, že dějiny stvoří vždycky takové podmínky, které jsou pro proletariát »nejpříznivější«. V této chvíli sotva lze říci, jaký průběh byla by měla revoluce, kdyby konstituční shromáždění bylo svoláno v jejím druhém nebo třetím měsíci. Je velmi pravděpodobné, že dominující tehdy strany sociálních revolucionářů a menševiků byly by se spolu kompromitovaly při ústavě: jak v očích aktivnějších vrstev, které kontrolovaly sověty, tak také v očích zaostalejších demokratických mas, o nichž by bylo najevo, že jejich naděje nepřipojují se k sovětům, ale ke konstituantě. Za těchto okolností bylo by rozpuštění konstituanty mohlo vésti k novým volbám, při nichž strana levého křídla byla by se osvědčila jako většina. Vývoj však dal se jinou cestou. Volby do konstitučního shromáždění konaly se v devátém měsíci revoluce. V oné době nabyl třídní boj takového napětí, že náporem zevnitř rozbil formální rámec demokracie.

Proletariát měl za sebou armádu a vrstvy chudých rolníků. Tyto třídy nalézaly se ve stavu přímého a rozhořčeného boje se sociálními revolucionáři, stojícími napravo. Ale následkem těžkopádné mechaniky demokratických voleb obdržela tato strana – jako věrný odlietek doby před říjnovou revolucí – v konstituantě většinu. Tak vznikl rozpor, který v rámci formální demokracie byl absolutně nerozřešitelný. A jen političtí pedanti, kteří si neskládají účtů o revoluční logice třídních rozporů, mohou se zřetelem na tuto situaci, jak vznikla po říjnu, činiti proletariátu banální vyklady o výhodnosti a prospěšnosti demokracie pro věc třídního boje.

Otázka byla dějiny postavena mnohem konkrétněji a určitěji. Konstituční shromáždění musilo tedy podle složení své většiny přenést vládu na skupinu Černova, Kerenského a Ceretelli. Byla však tato skupina s to, revoluci vést? Ne. Mohla v oné třídě, která platí za páteř revoluce, nalézt opory? Ne. Skutečný třídní obsah revoluce namířen byl nesmiřitelně proti její demokratické skořepině. A tím jedině byl osud konstituanty zpečetěn. Její rozpuštění jevílo se jako jediné možné, jako jediné východisko z rozporu, který nebyl vytvořen námi, nýbrž celým předchozím průběhem událostí.

JEDNÁNÍ O MÍR

V historické noční schůzi Druhého všeruského sjezdu sovětů přijat byl mírový dekret. V oné době upevňovala se teprve vláda sovětů v nejdůležitějších místech země: počet těch, kteří v cizině věřili v její moc, byl mizivě malý. Přijali jsme ve schůzi dekret jednomyslně, to však zdálo se mnohým toliko politickou demonstrací. Prostředníci vykřikovali na všech rozích ulic, že praktické rezultáty od naší revoluce očekávat nelze, neboť jednak neuznají nás němečtí imperialisté a nebudou chtít s námi vyjednávat, jednak vyhlásí nám dohoda válku, protože jsme zahájili separátní jednání o mír. Ve znamení těchto prorocství staly se naše první kroky ku sjednání všeobecného demokratického míru. Dekret byl přijat 26. října, když Kerenský a Krasnov stáli těsně před branami Petrohradu. Již 7. listopadu obrátili jsme se radiotelegraficky na své spojence, jakož i na naše odpůrce s návrhem na uzavření všeobecného míru. V odpověď na to obrátily se vlády dohody svými vojenskými agenty na

tehdejšího vrchního vojenského velitele generála Duchonina a učinily projev, že všechny další kroky ve směru separátního mírového vyjednávání budou mít nejtěžší následky. Odpověděli jsme na tento protest z 11. listopadu svým »Provoláním ku všem dělníkům, vojákům a rolníkům«. V tomto svolání prohlásili jsme, že nijakým způsobem nepřipustíme, aby pod bičem zahraniční buržoazie prolévala naše armáda svou krev. Odmítli jsme vyhrůžky imperialistů západní Evropy a převzali jsme zodpovědnost za politiku míru před tvář mezinárodní dělné třídy na sebe. Především však uveřejnili jsme, plníce své zásadní sliby, tajné smlouvy a prohlásili jsme, že odsoudíme vše, co by bylo v rozporu se zájmy lidových mas všech zemí.

Kapitalistické vlády pokusily se odhalení naše obrátit proti nám, ale masy lidu nám porozuměly a nás uznaly. Ani jediný sociálně-patriotický časopis neodvážil se, pokud víme, protestovat proti skutečnosti, že vláda rolníků a dělníků všechny metody diplomacie důkladně vyměnila a že jsme se zřekli všech jejích ničemství a nepoctivých machinací. Naše diplomacie vytkla si cíl, masy lidu osvětit, otevřít jim oči o podstatě politiky jich vlád a spojit je k boji a k nenávisti proti měšťácko-kapitalistickému řádu. Německý buržoasní tisk vytkl nám, že mírové jednání »protahujeme«, ale všichni národové naslouchali s dychtivou pozorností našim rozpravám v Brestu Litevském – a tím byla věcí míru během půldruhého měsíce jednání o mír prokázána služba, kterou i poctivější z našich odpůrců museli uznat. Poprvé byla tu otázka míru přivedena na plošinu, z které žádnými intrikami a žádnými úklady za kulisami nemohla již být odstraněna. 22. listopadu podepsali jsme úmluvu o zastavení všech válečných operací na celé frontě od Baltického moře až k Černému moři. Opět obrátili jsme se na dohodu s nabídkou, aby se k nám připojila, aby s námi společně překročila k vyjednávání o mír. Tentokrát však dohoda nepokusila se již děsiti nás vyhrůžkami. Jednání o mír počalo 9. prosince. Půldruhého měsíce po schválení mírového dekretu. Čistě vymyšleno je všechno obviňování nás korupčním sociálně-patriotickým tiskem, že prý jsme opomenuli navázati styky s dohodou. Během půldruhého měsíce uvědomovali jsme dohodu o každém z našich kroků a zapřísahali jí ustavičně, aby se připojila k jednání o mír. Před národy Francie, Itálie, Anglie je naše svědomí čisté... My jsme učinili vše, co bylo v našich silách, abychom všechny válčící země přiměli k jednání o mír. Vina, že jsme byli nuceni zahájit separátní jednání o mír, – tato vina nepadá tedy na nás, nýbrž na imperialisty západní Evropy, jakož i na všechny ony ruské strany, které během celé doby vládě dělníků a rolníků Ruska prorokovaly brzký zánik a u dohody žadonily, aby naši mírovou iniciativu nebrala vážně. Buď jak buď – 9. prosince započalo jednání o mír. Naše delegace učinila zásadní prohlášení, které vyložilo základy všeobecného demokratického míru v přesném znění dekretu z 28. října (8. listopadu nového stylu). Protistrana žádala přerušeni schůzí, při čemž znovuzahájení jednání k návrhu šl. Kühlmanna bylo stále více oddalováno. Bylo jasno, že formulace odpovědi na naše prohlášení působila delegaci čtyřspolku velké obtíže. 25. prosince byla tato odpověď podána. Diplomaté čtyřspolku přistoupili na demokratickou formulaci míru bez anexí a kontribucí na základě sebeurčení národů. Nám bylo úplně jasno, že to byla čirá přetvářka. Ale my jsme od nich nečekali ani tuto přetvářku, neboť jak jeden francouzský spisovatel podotkl, je přetvářka tributem, který neřest platí ctností. Jedině ta okolnost, že německý imperialismus považoval za nutno zaplatiti tento tribut principům demokracie, svědčila po našem mínění o tom, že situace uvnitř Německa je dosti vážná... Jestli jsme si však nečinili žádných iluzí o demokratismu panů Kühlmanna a Czernina – byla nám příliš známa jakost německých a rakousko-uherských vládnoucích tříd – musili jsme přece jen přiznati, že jsme nepovažovali za možnou onu propast, jaká se několik dní později ukázala, a která dělila skutečné mírové podmínky německého imperialismu od oněch formulí, které pan z Kühlmannů vytyčil jako plagiát ruské revoluce 25. prosince. Na takovou nestydatost nebyli jsme ovšem připraveni.

Na prvý pohled mohlo se zdáti nepochopitelným, s čím vlastně německá diplomacie počítala, když vytyčila demokratické formule jenom za tím účelem, aby dva tři dny později zjevně dala najevo svůj vlčí hlad. Teoretické rozhovory, které se – hlavně na iniciativu pana Kühlmanna – točily kolem demokratických zásad, byly při nejmenším odvážlivé. Že na tomto poli nemohla diplomacie ústředních mocností sklízet vavříny, musilo jí samé býti předem zřejmé. Tajemství celé diplomacie Kühlmannovy spočívalo v tom, že tento pán byl upřímně přesvědčen o tom, že my z naší strany jsme upřímně

ochotní, hrát si s ním do rukou. Kalkuloval při tom asi takto: Rusko potřebuje bezpodmínečně mír. Bolševici dostali se díky svému boji o mír k moci. Jsou ovšem vázání určitým demokratickým mírovým programem. Ale k čemu na světě byli by diplomaté, když ne k tomu, aby černě prohlásili za bílé. My Němci chceme bolševikům situaci ulehčit. Tim, že svou loupež okrášlime dekorativními formullemi. Bolševická diplomacie bude mít dosti příčin k tomu, aby po politické podstatě těchto věcí dále nepátrala, nebo správněji, aby obsah lákavých formulí před očima celého světa neodhalovala... Jinými slovy: Kühlmann doufal, že s námi mlčky uzavře úmluvu: nám že nechá krásné formule a my že mu bez protestu dáme možnost, aby přivtělil k Německu nové provincie a národy. V očích německých dělníků byla by tímto způsobem násilná anexe doznala sankce se strany ruské revoluce. Když jsme však průběhem debat ukazovali, že se nám nejedná o prázdná slova, nebo o dekorativní zastření nějakého čachru, nýbrž o demokratické zásady spoluzítí národů, tu pokládal to Kühlmann za zlomyslné porušení úmluvy, učiněné mlčky. Za nic na světě nechtěl ustoupiti od formulace z 25. prosince a pln důvěry ve svou britkou byrokraticko-juristickou logiku, snažil se před tváří celého světa ukázat, že bílé nelíží se ničím od černého, a že jenom naše zlá vůle nás nutí, abychom trvali na těchto rozdílech. Hrabě Czernin, zástupce Rakousko-Uherska, hrál při tomto vyjednávání roli, kterou žádný člověk nemohl by nazvat imponující nebo důstojnou. Dělal nešikovně sekundanta a k příkazu Kühlmanna vzal na sebe, aby v kritických momentech podával nejpříkřejší a nej cyničtější prohlášení. Generál Hoffmann vnesl do jednání osvěžující tón. Aniž by dával najevo velkou sympatii k diplomatickým instrukcím Kühlmanna, postavil generál několikráte svou vojenskou botu na stůl, u něhož vedeny byly komplikované juristické debaty. My, pokud jde o nás, nepochybovali jsme ani okamžik o tom, že právě tato vojenská bota generála Hoffmanna je jedině vážnou realitou při celém jednání.

Velikým trumfem v rukou pana Kühlmanna byla účast delegace kyjevské Rady na jednání. Maloměstákům, kteří v Ukrajině dostali se k veslu, zdálo se jejich uznání kapitalistickými vládami Evropy věcí rozhodující důležitosti. Nejprve nabídla se rada imperialistům dohody a obdržela od nich spropitné; nato vyslala své zástupce do Brestu Litevského, aby za zády národů Ruska vyjednávala s rakouskou a německou vládou o uznání jich státní legality. Diplomacie kyjevská, která teprve nyní nastoupila cestu mezinárodní existence, projevila tentýž duševní obzor a tutéž morální úroveň, který charakterizovaly vždycky politiky balkánského poloostrova. Páni Kühlmann a Czernin nečinili si ovšem o životnosti tohoto nového účastníka na jednání žádných iluzí. Ale kalkulovali právem, že účastí kyjevské delegace hra se komplikuje, a to ne k jejich neprospěchu. Při svém prvním vystoupení v Brestu Litevském prohlásila kyjevská Rada Ukrajinu za součástku vznikající Ruské federativní republiky. To zřejmě ztěžovalo práci diplomatů ústředních mocností, kteří svůj úkol spatřovali hlavně v tom, proměnit ruskou republiku v nový Balkán. Při svém druhém vystoupení prohlásili delegáti Rady pod diktátem rakousko-německé diplomacie, že Ukrajina odmítá rozplynouti se v ruské federaci a považuje se za úplně neodvislou republiku.

Abych čtenářům dal možnost hodně jasně a názorně pochopiti situaci, která v posledním okamžiku jednání o mír byla vytvořena pro sovětskou vládu, považuji za účelné reprodukovati v hlavních rysech řeč, kterou pisatel těchto řádků ve své vlastnosti jako lidový komisař pro zahraniční záležitosti promluvil ve schůzi ústředního vykonného výboru 14. února 1918.

ŘEČ LIDOVÉHO KOMISAŘE ZAHRANIČNÍCH ZÁLEŽITOSTÍ

Soudruzí! Sovětská vláda Ruska musí nyní nejen znovu budovati, nýbrž také uzavřítí staré účty a až do jisté – při tom velmi vysoké – míry, spláceti staré dluhy: především dluhy války, která trvala tři a půl roku. Válka byla zkuškou hospodářské síly válčících zemí. Osud Ruska jako země chudší a opozdější byl za vleklé války předem stanoven. Při mohutné srážce válečných strojů rozhodla konec konců schopnost každé země přizpůsobiti svůj průmysl potřebám války, v nejkratší době jej přetvořiti a měrou stále rostoucí nahrazovati ničící nástroje, které během těchto jatek národů s ohromnou rychlostí byly spotřebovány. Každá, nebo téměř každá země a to i nejzaostalejší mohla býti na počátku války v druzí nejmohutnějších zničujících nástrojů, tj. mohla je dostávati ze zahraničí. Tak tomu bylo také u všech zaostalých zemí; také u Ruska. Válka spotřebovuje však velmi rychle svůj mrtvý kapitál a

vyžaduje stále jeho obnovy. Válečná schopnost každého z účastníků, kteří se dali strhnouti do víru světového vraždění, dala se ocenit ve skutečnosti dle jeho schopností vytvářeti samostatně za války děla, nástroje a jiné ničící stroje.

Kdyby byla válka rozřešila problém vzájemného poměru sil v nejkratší době, byla by tu teoreticky pro Rusko možnost uhájit v zákepech ono místo, které by mělo v zápětí vítězství. Ale válka protahovala se příliš dlouho. A to nestalo se náhodou. Jedině okolnost, že celá mezinárodní politika posledních 50 let byla zařizena na vytvoření tzv. evropské »rovnováhy« sil, tj. na to, aby nepřátelské síly si byly asi tak navzájem rovny, tato okolnost jediná musila – uvážíme-li moc a sílu moderních měšťáckých národů – propůjčiti válce houževnatý vleklý charakter. A to znamenalo vyčerpání oněch zemí, které byly v hospodářském poměru méně vyvinuty.

Nejsilnějším v ohledu vojenském osvědčilo se Německo pro moc svého průmyslu a pro moderní, nové, racionelní ústrojí jeho průmyslu, které tu trvalo vedle zastaralé státní ústavy. Vyšlo najevo, že Francie se svym z největší částí maloměšťáckým hospodářstvím zůstala daleko pozadu za Německem a sama tak mocná koloniální říše jako Anglie prokázala se následkem konzervativnějšího, rutinou ovládaného, charakteru svého průmyslu u srovnání s Německem jako slabší.

Když ruská revoluce postavena byla dějinami před otázkou vyjednávání o mír, nepochybovali jsme o tom že při tomto vyjednávání budeme to my, kteří budeme muset zaplatit účet tří a půlleté války, – neučiní-li síla mezinárodního proletariátu mohutný skrt přes účet. Nepochybovali jsme, že v německém imperialismu máme odpůrce, který je skrz naskrz proniknut vědomím své kolosální síly, oné síly, která se tak zjevně projevila průběhem nynější války.

Všechny ony úvahy buržoasných klik, že bychom byli nepoměrně silnější, kdybychom toto jednání byli vedli společně s našimi spojenci, jsou v základě vzato nedostatečné. Abychom mohli v neurčité budoucnosti společně s našimi spojenci vésti vyjednávání, byli bychom musili především společně se spojenci válku dále vésti. Jelikož však země byla vyčerpána a oslabena musilo právě pokračování ve válce, a nikoliv konec války, zemi ještě více oslabovat a vyčerpati. Tak bychom musili pak válku likvidovat za podmínek, které by byly pro nás ještě nepříznivější. Kdyby bylo dokonce vyšlo najevo, že onen tábor, do něhož Rusko bylo vehnáno mezinárodními kombinacemi carismu a buržoasie, onen tábor, v jehož čele stojí Velká Británie, – kdyby bylo vyšlo najevo, že tento tábor vyšel z války jako vítěz, – uvažujeme na okamžik o tomto dnes málo pravděpodobném výsledku, pak by to ještě nikterak neznamenalo, že také naše země by byla vyšla vítěznou. Neboť při onom dalším pokračování války bylo by Rusko musilo také uvnitř vítězného tábora dohody, státi tu ještě vyčerpanější, ještě zpuštěnější, než již nyní jest. Pánové tohoto tábora, tj. Anglie a Amerika, byli by se zřetelem na naši zemi použili týchž metod, jaké během mírového jednání projevilo Německo. Při ocenění politiky imperialistických zemí bylo by nesmyslným a čirým dětinstvím, kdybychom se nechali vésti jinými úvahami, než úvahami holých zájmů hrubé moci. Jestliže tedy jako země, stojíme nyní před tváří světového imperialismu oslabení, nejsme oslabení proto, že jsme se vytrhli z ohnivého kruhu války, a k tomu ještě osvobodili z obětí mezinárodních válečných závazků – ne, my jsme oslabení politikou carismu a měšťáckých tříd, onou politikou, proti níž jsme bojovali jako revoluční strana jak před válkou, tak za nynější války.

Vzpomeňme si, soudruzi, za jakých okolností naše delegace odebrala se posledně přímo ze schůzi třetího Všeruského sjezdu sovětů do Brestu Litevského. Tehdá podávali jsme vám zprávu o stavu jednání a požadavcích našich odpůrců. Tyto požadavky směřovaly, jak se pamatujete, k maskování nebo lépe polomaskovaným choutkám anekčním k anexi Litvy, Kuronska, části Lotyšska a ostrovů Moonsundských a k poloskrýté kontribuci, kterou jsme tehdy odhadovali na 6–8, ba dokonce 10 miliard rublů. Během přestávky ve vyjednávání, která trvala deset dní, došlo v Rakousko-Uhersku k ohromnému vření a propukaly dělnické stávky.

Tyto stávky znamenaly prvé uznání naší metody vedení mírového vyjednávání, prvé uznání, kde jsme čelili proletariátem ústředních mocností anekčním požadavkům německého militarismu. Jak ubohým zdálo se naproti tomu tvrzení měšťáckého tisku, že jsme potřebovali dva měsíce dlouhého jednání s Kühlmannem, abychom zvěděli, že německý imperialismus klade lupičské podmínky. Ne, to

jsme věděli předem. Ale pokoušeli jsme se z jednání se zástupci německého imperialismu učiniti prostředek k posile oněch sil, které bojovaly proti německému imperialismu. Neslibovali jsme, že při tom provedeme záznaky, ale tvrdili jsme, že cesta, kterou jdeme, je jediná cesta, která zbývá revoluční demokracii, aby si zabezpečila možnost dalšího vývoje.

Dlužno stěžovati si na to, že proletariát jiných zemí, obzvláště ústředních mocností, nastupuje příliš pomalu cestu zjevného revolučního boje. – Zajisté. Tempo jeho vývoje musí námi býti považováno za příliš pomalé, – ale přes to došlo v Rakousko-Uhersku k hnutí, které se rozšířilo po celé zemi a které bylo bezprostředním a přímým ohlasem jednání v Brestu Litevském.

Když jsem odtud odjížděl, mluvili jsme o tom, že nemáme žádné příčiny k domněnce, že tato stávková vlna smete v Rakousku a Německu militarismus. Kdybychom byli o tom přesvědčeni, pak bychom přirozeně velmi rádi dali slib, který jistě osoby z našich úst očekávaly, že totiž za žádných okolností separátní mír s Německem neuzavřeme. Privil jsem již tehdy, že takový slib dáti nemůžeme – neboť to by znamenalo převzítí závazek, potříti německý militarismus. Záruku takového vítězství však my nemáme. A jelikož jsme se nemohli zavázati, že vzájemné vztahy mezinárodních sil v nejkratší době změníme, učinili jsme otevřené a poctivé prohlášení, že revoluční vláda za jistých okolností může se cítiti donucena přistoupiti na anekční mír. Úpadek této vlády musil by počítí v tom okamžiku, kdy by se pokusila před svým vlastním lidem skrývati loupežný charakter tohoto míru, – ne však tehdy, když v průběhu boje vidí se nucena takový mír přijmouti.

Současně však poukázali jsme na to, že se odebíráme do Brestu Litevského k pokračování v jednání o mír za podmínek, které se pro nás zřejmě zlepšily, ale pro naše nepřátele zhoršovaly. Sledovali jsme toto hnutí v Rakousko-Uhersku a mnoho mluvilo se o tom – na ně se odvolávali také sociálnědemokratičtí poslanci v německém říšském sněmu, – že také Německo nalázá se v předvečer takových událostí. Naplnění takovou nadějí, odcestovali jsme a již v prvých dnech našeho pobytu v Brestu přineslo nám rádio přes Vilno prvé zprávy o tom, že v Berlíně propuklo ohromné stávkové hnutí, které právě tak jako v Rakousko-Uhersku mělo přímou a bezprostřední spojitost s průběhem jednání v Brestu. Jak tomu však velmi často je, dialektikou třídního boje musily právě ohromné dimenze tohoto proletářského hnutí – jaké Německo ještě nikdy nevidělo – sraziti majetné třídy ještě v těsnější semknutost a k ještě větší nesmiřitelnosti. Německé vládnoucí třídy prosyceny jsou dostatečně silným pudem sebezachování, aby si byly jasny o tom, že v situaci, v jaké jsou, hnány svými vlastními masami lidu – že všechny, byť i jen částečné ústupky, znamenaly by kapitulaci před ideu revoluce. A z toho důvodu Kühlmann po prvém období bezhlavosti, kdy úmyslně jednání protahoval, žádné schůze nestanovil, nebo je promarňoval vedlejšími formálními otázkami, jakmile stávka byla likvidována a on se mohl přesvědčiti, že v dané chvíli nehrozí jeho pánu již žádné nebezpečí na životě, nabyt zase svého tónu úplné sebejistoty a zdvojnásobené útočnosti.

Naše jednání komplikováno bylo účastí kyjevské Rady na vyjednávání. Podávali jsme o tom zprávu již posledně. Delegation kyjevské Rady vynořila se v okamžiku, kdy Rada v Ukrajině tvořila poměrně silnou organizaci a kdy nebylo lze ještě předvídati výsledek boje. Právě v tomto okamžiku učinili jsme Radě oficiálně návrh, aby s námi uzavřela určitou smlouvu, přičemž jako podmínku takové smlouvy stanovili jsme jeden požadavek: aby rada označila Kaledina a Kornilova za kontrarevolucionáře a aby nám nebránila, je oba potírat. Delegation kyjevské Rady přibyla do Brestu právě v okamžiku, kdy jsme doufali docílití s ní, jak zde, tak onde, dohody. Také tu jsme prohlásili, že dokud budou uznáváni lidem Ukrajiny, že bychom považovali za možno, připustiti je jako samostatné účastníky na jednání. Ale čím dále se rozvíjely události na půdě Ruska a Ukrajiny, čím hlubší byl rozpor mezi nižšími vrstvami Ukrajiny a Radou, tím větší byla povolnost Rady uzavřítí s vládami ústředních mocností jakýkoliv mír a v případě nezbytí přivolatí německý militarismus, aby se vmísil do vnitřních záležitostí ruské republiky, aby Radu podepřel proti ruské revoluci.

9. února nového letopočtu dověděli jsme se, že mírová jednání vedená za našimi zády mezi Radou a ústředními mocnostmi byla podepsána. 9. únor je den narozenin bavorského prince Leopolda, a jak je v monarchistických zemích obvyklo, byl pro tento slavný historický akt, nevím, zdali se svolením kyjevské Rady, vyhlédnut tento slavnostní den. Generál Hoffmann salutoval na počest Leopolda

Bavorského, když se byl dotázal u kyjevské Rady na svolení k této oslavné střelbě – jelikož dle mírové smlouvy Brest Litevský připadl Ukrajině. Události vzaly pak takový průběh, že ve chvíli, kdy generál Hoffmann kyjevskou Radu žádal o svolení, aby směl vypáliti ony rány z děl, Radě po odjezdu z Brestu Litevského nezbylo již mnoho území. Na základě depeší, které jsme obdrželi z Petrohradu, uvědomili jsme delegaci ústředních mocností oficiálně, že kyjevská Rada již neexistuje – okolnost, která pro průběh mírového jednání nemohla býti nijak podružná. Navrhli jsme hraběti Czerninovi, aby vyslal své zástupce do Ukrajiny v průvodu našich důstojníků, aby se mohli přesvědčiti, zdali jeho mírový partner, kyjevská Rada existuje nebo neexistuje. Zdálo se, jako by Czernin co nejochotněji na to vešel. Když jsme mu však předložili otázku, znamená-li to také, že smlouva s kyjevskou delegací nebude podepsána, dokud jeho vyslanci se nevrátí, tu jat byl pochybnostmi a nabídl se, že se u Kühlmanna na to optá. Po dotazu dal nám však zápornou odpověď. To bylo 8. února – 9. musili míti podepsanou smlouvu: to nestrpělo žádného odkladu. Nejen pro den narozenin prince Leopolda Bavorského, nýbrž také z důležitějšího důvodu, který Kühlmann nepochybně jasně Czerninovi vyložil: »Kdybychom nyní měli vyslati své zástupce do Ukrajiny, mohli by se konec konců vskutku přesvědčiti, že Rada již neexistuje a pak bychom měli výhradně a jediné před sebou Všeruskou delegaci a to by naše vyhlídky jednání zhoršovalo... « Se strany rakousko-uherské delegace mluvilo se k nám takto: »Opusťte půdu zásad, postavte otázku na praktičtější základnu a pak německá delegace nechá s sebou mluvit. Němcům není možno pokračovati ve válce jen pro Moonsundské ostrovy, kdybyste tento požadavek konkrétně postavili... « My jsme odpovídali: »Dobrá, jsme rádi ochotni přezkoušeti povolnost svých kolegů z německé delegace. Až dosud jsme vyjednávali o právu sebeurčení Litevců, Poláků, Livonců, Lotyšů, Estonců a jiných a při všech těchto otázkách jsme zjistili, že o právu sebeurčení nemůže býti řeči. Nyní tedy uvidíme, jak se stavíte k právu ještě jednoho národa, totiž ruského, jaké jsou vaše úmysly a plány vojenskostrategické povahy, které se skrývají za vašim obsazením ostrovů Moonsundských. Neboť ostrovy Moonsundské jako součástka neodvislé estonské republiky i jako vlastnictví federativní ruské republiky, mají význam obranný. V rukou Německa však nabývají ceny ofensivní a ohrožují vlastní životní středisko naší země, obzvláště Petrohrad.« Ale Hoffmann nevešel přirozeně na nejmenší ústupky. Tu nadešla hodina rozhodnutí. Válku prohlásiti jsme nemohli. Byli jsme příliš slabí. Armáda ztratila svou vnitřní souvislost. K záchraně naší země, k překonání rozkladu musili jsme obnoviti zase vnitřní spojitost pracujících mas. Toto psychologické pouto může vytvořeno býti jen cestou produktivní práce na polích, v továrnách a v dílnách. Musíme pracující masám, které vydány byly ohromnému utrpení a katastrofálním zkouškám války, dáti možnost jíti zase na svá pole a do svých továren, kde se zase shledají a svou prací budou se moci upevniti a jen tak můžeme vytvořiti vnitřní kázeň. To jest jediné východisko pro zemi, která nyní odpykává hříchy carismu a buržoasie. My jsme nuceni vzdáti se této války, a my odvádíme armádu z jatek. Současně však prohlašujeme před tvářmi německého militarismu: Mír, který nám vnucujete, je mír násilnický a loupežný. Nehodláme připustiti, abyste Vy, páni diplomaté, mohli říkati německým dělníkům: Vy jste požadavky naše nazývali výbojem a anexemi, ale hleďte: my Vám přinášíme pod těmito požadavky podpis ruské revoluce! – Ano, my jsme slabí, my nemůžeme nyní vésti válku, ale my máme dosti revolučních sil, abychom ukázali, že my z dobré vůle nedáme svůj podpis na smlouvu, kterou píšete Vy svým mečem na těle živých národů. My odíráme své podpisy! Myslím, že jsme jednali správně, soudruzí!

Soudruzí! Nechci tvrdit, že je skončen útok Německa na nás – takové tvrzení bylo by příliš odvážné, když si uvědomíme sílu imperialistické strany v Německu. Mám však za to, že stanovisko, které jsme zaujali v této otázce, značnou měrou německému militarismu útok ztěžuje. Co však, kdyby nás Německo přes to napadlo? Na to můžeme říci jen jedno: je-li možno v naší zemi, která je vyčerpána a v zoufalém stavu, podníti odvahu revolučních a života schopných živů, je-li možný u nás boj za ochranu naší revoluce a jeviště této revoluce, pak je to možno jen následkem situace, která byla nyní vytvořena jako výsledek našeho vystoupení z války a našeho odepření podepsat mírovou smlouvu.

DRUHÁ VÁLKA A PODPIS MÍROVÉ SMLOUVY

V prvých dnech po přerušení mírového jednání kolísala německá vláda a nevěděla, jakou cestou se dát.

Politikové a diplomaté domnívali se, jak se zdá, že hlavní věcí je dosaženo, a že není nějakého důvodu honit se za našimi podpisy. Vojská strana byla však na každý pád ochotna rozraziti rámeček, v který německá vláda nakreslila smlouvu brestlitevskou. Profesor Kriege, účastník německé delegace, pravil k členu naší delegace, že o nějakém postupu německých vojsk do Ruska nemůže býti za daných okolností řeči. Hrabě Mirbach, který tehdy stál v čele německé mise v Petrohradě, odcestoval do Berlína s ujistěním, že dorozumění ohledně výměny válečných zajatců je úplně zajištěno. Ale to nebránilo nikterak generálu Hoffmannovi pátý den po skončení vyjednávání v Brestu, aby prohlásil klid zbraní za ukončený. Při tom byla sedmidenní vypovědní lhůta počítána postnumerandu, tedy od poslední schůze v Brestu Litevském. Bylo by jistě zbytečné na tomto místě se rozplývatí morálním rozhořčením nad touto ničemností. Celek hodí se výborně do všeobecného rámce diplomatické a vojenské morálky vládnoucích tříd.

Nový německý postup dál se za okolností, které pro Rusko byly zrovna smrtelné. Namísto vyjednané týdenní vypovědi dostali jsme vypověď dvou denní. Tato okolnost zvětsila ještě paniku mezi armádou, která se beztak nalézala ve stavu chronického rozkladu. O nějakém odporu nemohlo býti téměř žádné řeči. Vojáci nemohli věřit, že Němci, když jsme prohlásili vojenský stav za skončený, budou dále útočit. Panický ústup paralyzoval i vůli oněch jednotlivých oddílů, které byly ochotny zahájit boj. V dělnických čtvrtích Petrohradu a Moskvy dosáhlo rozhořčení proti zrádnému a vpravdě loupežnému postupu Němců nejvyššího stupně. Dělníci byli v oněch vzrušených dnech ochotni po desetitisících vstupovati do armády. Organizační stránka byla však velmi zaostalá. Jednotlivé čety, které byly plny nadšení, byly by se musily při první vážné srážce s pravidelnými německými vojsky přesvědčiti o své nedostatečnosti. Z toho vyplýval stav pokleslosti mysle v dalším průběhu. Stará armáda byla dávno již smrtelně zasažena a rozkládala se v jednotlivé oddíly, tarasíc všechny cesty a všechny dopravní uzly. Při všeobecném vyčerpání země a strašně zpuštěném stavu průmyslu mohla nová armáda vznikati jen příliš pomalu. Jediná vážná překážka na cestě německého postupu byl prostor...

Pozornost rakousko-uherské vlády byla obrácena hlavně k Ukrajině. Rada obrátila se se svou delegací na vládu ústředních mocností s přímou prosbou o vojenskou pomoc proti sovětům, které zatím dobyly vítězství na celém území. Tímto způsobem maloměstácká demokracie Ukrajiny ve svém boji proti třídě dělníků a chudých rolníků otevřela dobrovolně dveře cizáckému vpádu.

Současně žádala vláda Svinhufvudova pomoc německých bajonetů proti finskému proletariátu. Německý militarismus převzal zjevně před tváří celého světa úkol popravičích dělnické a rolnické revoluce Ruska.

V řadách naší strany vznikly ostré debaty o tom, zdali za daných okolností máme se podrobiti německému ultimatu a podepsati novou smlouvu, která – o tom nikdo z nás nepochyboval – stanoviti bude nesrovnatelně těžší podmínky než ony, které nám byly uloženy v Brestu Litevském. Zástupci jednoho směru byli mínění, že momentálně se zřetelem na ozbrojené vmišení se Němců do vnitřních bojů na půdě republiky nemá smyslu vytvořiti pro jednu část Ruska mírový stav a setrvati v pasivitě, když na jihu a na severu německá vojska zřizují režim měšťácké diktatury. Druhý směr, v jehož čele stál Lenin, shledával, že každý odklad, i sebekratší oddech, bude míti svrchovaný význam pro vnitřní upevnění a stupňování schopnosti obrany Ruska. Když před celou zemí a před celým světem tak tragickým způsobem projevila se naše neschopnost, v daném okamžiku zabrániti vpádu nepřátel, musilo uzavření míru považováno býti za akt, který nám byl vnucen tvrdým zákonem poměru sil. Bylo by dětinskostí, dáti se tu věsti jediné abstraktní revoluční morálkou. Úkolem není ve vsí cti padnout, úkolem je nakonec zvítězit. Ruská revoluce chce žiti, musí žiti, a je povinna, všemi jí po ruce jsoucími prostředky vyhnouti se boji, který je nad její síly a získati tak čas – v očekávání, že revoluční hnutí západní Evropy přispěje jí na pomoc. Ještě se nalézá německý imperialismus v tuhém souboji s militarismem Anglie, Francie a Ameriky. Jen proto je uzavření míru mezi Ruskem a Německem možné. Tato situace musí býti využítována. Blaho revoluce – toť nejvyšší příkaz. Musíme přijmouti mír, který, nejsme s to odmítnouti. Musíme si zabezpečiti přestávku k oddechu, abychom jí využití mohli k usilovné práci uvnitř země, a obzvláště k vytvoření armády.

Na sjezdu komunistické strany zvítězili rovněž tak jako na 4. sjezdu sovětů přívrženci uzavření míru. K nim připojili se mnozí, kdož v lednu považovali ještě za nemožno podepsati smlouvu Brest-Litevskou. »Tehdy« – pravili – »byl by náš podpis anglickými a francouzskými dělníky považován za ubožáckou kapitulaci bez pokusu o boj. I nejničernější insinuače anglických a francouzských šovinistů o tajných

úmluvách sovětské vlády s Němci byly by – pro případ, že bychom byli mírovou smlouvu podepsali – v jistých kruzích západoevropských dělníků docházely víry. Když jsme se však vzepřeli podepsati mírovou smlouvu, po novém německém postupu, po našich pokusech, abychom ho zadrželi, a když naše vojenská slabost s děsivou nepochybností projevila se před celým světem, neodvázali se nikdo již vytykati nám kapitulaci bez boje.« Brest-Litevská smlouva byla podepsána a ratifikována ve svém druhém zosítném znění.

Zatím na Ukrajině a ve Finsku pokračovali pacholci katů ve svém díle, ohrožující čím dále tím více vlastní životní středisko Velké Rusi. Tímto způsobem otázka samé existence Ruska jako samostatné země spojena je ode dneška neodlučitelně s otázkou evropské revoluce.

ZÁVĚR

Když se naše strana zmocnila vlády, znali jsme předem všechny obtíže, jimž jdeme vstříc. V hospodářském ohledu byla země válkou vyčerpána do krajnosti. Revoluce rozbořila starý administrativní aparát, aniž by měla času, vybudovati pro jeho vystřídání nový. Miliony pracovních sil byly následkem války, trvající tři dlouhá léta, vytrženy ze svých hospodářských buněk a byly deklasovány a psychicky vykořeveny. Ohromný vojenský průmysl na nedostatečně přichystaném hospodářském základě pohlcoval životní šťávy lidu. Demobilizace tohoto průmyslu byla spojena s největšími obtížemi. Zjevy hospodářské a politické anarchie šířily se daleko široko po zemi. Ruští sedláci byli během staletí elementárním způsobem přikováni k sobě barbarskou disciplinou země a se shora spěchováni železnou disciplinou carismu. Hospodářský vývoj podvrátil disciplinu první, revoluce zničila druhou. V psychologickém ohledu znamenala revoluce mezi masami sedláků procitnutí lidské osobnosti. Anarchistické formy tohoto procitání jevíly se po předcházející porobě jako nevyhnutelný následek. K ustavení nového řádu, který spočívá na kontrole výroby pracujícími, dospěti lze jedině cestou stalého a vnitřního vyřazování anarchistických jevů revoluce.

Na druhé straně však nechtějí majetné třídy, i když jsou od vlády zatlačeny, vzdáti se svých pozic bez boje. Revoluce nadhodila nejradiálnějším způsobem otázku soukromého vlastnictví půdy a výrobních prostředků, tj. života a smrti vykořisťující třídy. V politickém ohledu znamená to rozhořčený, nepřetržitý, brzy utajený, brzy zjevný občanský boj. Občanská válka živí však sama o sobě nevyhnutelně všechny anarchistické tendence ve hnutí dělnických mas. Za úpadku průmyslu, finančního hospodářství, dopravních prostředků a zásobování kladla delší dobu trvající občanská válka ohromné překážky v cestu každé produktivní organizační práci. Nehledíc k tomu, má sovětská vláda právo, s plnou důvěrou hleděti vstříc budoucnosti. Jen přesné spočítání všech důchodů země, jen racionelní, to jest všeobecným plánem diktovaná organizace výroby, jen rozumný a úsporný přiděl všech výrobků může zemi zachrániti. A to znamená socialismus. Buď definitivní úpadek na stupeň kolonie, nebo socialistická obroda – to je alternativa, před kterou je země naše postavena.

Válka podminovala půdu celého kapitalistického světa. V tom je naše nepřemožitelná síla. Imperialistický kruh, který nás svírá, bude rozražen proletářskou revolucí. Nepochybujeme o tom ani na okamžik, rovněž tak málo, jako jsme pochybovali během dlouhých desetiletí svého podzemního boje o nevyhnutelném pádu carismu.

Bojovat, řady srazit, vytvořit pracovní kázeň a socialistický řád, stupňovat výrobnost práce a nebát se žádné překážky, – to je naše heslo. Dějiny pracují pro nás. Dříve nebo později vypukne proletářská revoluce v Evropě a v Americe a přinese osvobození. Nejen pro Ukrajinu, pro Polsko, Litvu, Kuronsko a Finsko, nýbrž pro celé trpící lidstvo.

★

vydala
SOCIALISTICKÁ
ORGANIZACE
PRACUJÍCÍCH
jako
svou
devátou
publikaci

★

1. vydání
2000

★

SOP
PO Box 43
Praha 99
199 21

pv.sop@post.cz

★